

Odgoj kazališne publike u dječjem vrtiću

Husnjak, Mia

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:782609>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-13**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

Mia Husnjak

ODGOJ KAZALIŠNE PUBLIKE U DJEČJEM VRTIĆU

Završni rad

Zagreb, rujan 2021.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

Mia Husnjak

ODGOJ KAZALIŠNE PUBLIKE U DJEČJEM VRTIĆU

Završni rad

Mentor rada: dr. sc. Maša Rimac Jurinović

Zagreb, rujan 2021.

SAŽETAK

Dobrobiti dramskog odgoja od velike su važnosti za kasniji život djeteta i shvaćanje dramske umjetnosti kao takve. Odlazak na predstavu i razumijevanje kazališnih komada, uvelike doprinosi razvoju djeteta od najranije, točnije, vrtićke dobi utječući na socio-emocionalni razvoj, govorno izražavanje i stvaralaštvo te spoznajni razvoj. Stoga ću se u teorijskom dijelu rada osvrnuti na općeniti odgoj kazališne publike, na povijest kazališta za djecu i mlade, vrste kazališta i predstava za djecu ovisno o razvojnoj dobi u kojoj se dijete nalazi te na razlike u kazalištu za odrasle i djecu. Baviti ću se i problematikom tabu-tema u kazalištu, tematikom predstava za djecu i mlade, komunikacijom kroz predstavu i važnošću kazališta za djecu. Pisati ću o dječjoj publici i kulturi odlaska u kazalište, *talačkoj* publici i recepciji dječjih kazališnih predstava. Također, osvrnut ću se na edukativni i odgojni segment koji se pruža odlaskom i boravkom u kazalištu.

U prikupljanju podataka koristila sam se upitnikom kojim sam ispitala odgojitelje koliko često djeca iz njihovih skupina gledaju kazališne predstave, gdje ih gledaju, sudjeluju li djeca u odabiru predstave, kako se odabire primjerena predstava za razvojnu dob u kojoj se odgojno-obrazovna skupina nalazi i što im je još presudno pri odabiru predstave, kako se djeca ponašaju u kazalištu, kako reagiraju na odgledano te na koji način potiču interpretaciju odgledanog pri povratku u vrtić. Istraživani fenomen sagledala sam i iz roditeljskog kuta kako bih dobila jasniji uvid. Naime, na razvoj gledateljskih kompetencija, velik utjecaj imaju i roditelji djece. Stoga, sam provela anketu s roditeljima djece vrtićke dobi i odgojiteljima te sam usporedila dobivene podatke obiju anketa.

U zaključku sam pisala o ulozi odgojitelja na odgoj kazališne publike i o problematici na koju sam naišla prilikom analize dobivenih podataka u istraživanju.

Ključne riječi: dječja publika, kazalište za djecu, predstave za djecu, vrtićka dob

SUMMARY

The advantages of drama education are of great importance for the later life of a child as well as for understanding dramatic arts as such. Going to plays and comprehending various theatrical pieces greatly contributes to the development of a child from the earliest, i.e. kindergarden age, influencing on social-emotional and cognitive development, speech and creativity. So, in the theoretical part of the paper I review the education of theatre audiences in general, the history of theatre for children and youth, what types of theatre and plays for children exist depending on the developmental age of a child and differences in theatres for adults and for children. I also consider the issue of taboo topics in theatre, the themes of plays for children and youth, communication through the play and the importance of theatre for children. I write about children audiences and the culture of theatre attendance, *hostage* audience and the reception of children's theatre performances. I also analyze the educational and upbringing segment provided through visiting theatres.

In obtaining information I employ a certain questionnaire to examine the educators on how often do children from their groups attend plays and where they watch them, whether the children partake in choosing certain plays, how an appropriate play is chosen based on relevant development age of an educational group as well as what the educators value when choosing a play, how the children behave in theatre, how they respond to plays and in what ways the educators encourage subsequent interpretations of attended plays upon returning to kindergarden. I also consider the researched phenomenon from parent's angle to obtain a clearer insight. As it seems, a great influence on developing spectator competencies derives from the actions of parents. Later I conduct a survey with the parents of kindergarden-age children containing the same questions as the one for the educators and make a comparison of the two.

Keywords: children audience, children's plays, kindergarden age, theatre for children

Sadržaj

1. UVOD	1
2. KAZALIŠTE ZA DJECU	3
2.1. <i>Povijest kazališta za djecu</i>	4
2.2. <i>Važnost kazališta za djecu u suvremenom svijetu</i>	7
3. DJEČJA KAZALIŠNA PUBLIKA	10
3.1. <i>Talačka publika</i>	11
3.2. <i>Recepcija kazališnih predstava za djecu</i>	12
3.3. <i>Odgoj kazališne publike</i>	18
4. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	22
4.1. <i>Cilj, hipoteze, istraživačka pitanja</i>	22
4.2. <i>Opis uzorka</i>	22
4.3. <i>Prikupljanje podataka i instrumenti</i>	23
5. REZULTATI	24
6. RASPRAVA	46
7. ZAKLJUČAK	51
8. POPIS LITERATURE	54
9. POPIS GRAFIKONA	57
10. PRILOZI	59
10.1. <i>Upitnik</i>	59
10.2. <i>Istraživačka pitanja korištena u upitniku</i>	59
11. IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI RADA	64

1. UVOD

Djecu rane i predškolske dobi kazališno se opismenjuje uz pomoć pedagoških alata kako bi bili obrazovani građani s izgrađenim samopouzdanjem i mogućnošću samostalnog rješavanja problema, no lako se upadne u zamku u kojoj se zbog prevelike težnje za didaktikom u kazalištu gubi umjetnički i estetski karakter (Schonmann, 2006). Autorica Z. Ladika (1970) ideju kazališta vidi u prolaženju biti života i oplemenjivanje njega samoga, stoga scenska umjetnost prodire u djetetove misli i osjećaje i na neprimjetan način sudjeluje u formiranju kompletnog čovjeka.

Rad se sastoji od dva dijela. Prvi dio rada je teorijski pregled literature, a drugi dio je istraživanje kazališne publike u dječjem vrtiću provedeno u dvije skupine ispitanika.

U prvom poglavlju rada osvrnula sam se na *Kazalište za djecu* pa je rečeno na koji način se definira kazalište za dječju publiku i koje su razlike u kazalištu za djecu i za odrasle. Zanimali su me ciljevi kazališta za djecu, a osvrćem se i na povijest kazališta za djecu te na važnost kazališta za djecu u suvremenom svijetu.

Dječja kazališna publika je naslov drugog poglavlja teorijskog dijela rada u kojem se bavim kazališnim publikama općenito, a posebno se osvrćem na dječju publiku. Pišem o dječjoj publici kao *talačkoj* odnosno *zarobljeničkoj* publici. Bavi se zahtjevima koji trebaju biti zadovoljeni kada je riječ o kazališnim predstavama za djecu i problematiziram odgovornost odraslih u odabiru predstava koje će djeca gledati na sceni. Osvrćem se na percepciju odraslih koje su teme za djecu primjerene u kazalištu, a koje možda nisu (*tabu-teme*). Posebnu pozornost obraćam na važnost komunikacije kroz predstavu, a pišem i o vrstama kazališnih predstava za djecu s obzirom na razvojnu dob. U zadnjem dijelu ovoga teorijskog poglavlja pišem o važnosti odgoja kazališne publike i o fenomenima koji se pojavljuju u kazalištu za djecu. Obrađujem problematiku kulture odlaska u kazalište te koja je svrha kazališta. Također, obrađujem problematiku edukativnih i odgojnih čimbenika kazališta, a pišem i o ideji poučnosti u kazalištu za djecu.

Drugi dio rada predstavlja istraživanje odgoja kazališne publike. Cilj istraživanja bio je saznati koliki utjecaj imaju odrasle osobe na kazališni odgoj djece vrtićke dobi. Istraživanje je provedeno na roditeljima vrtićke djece i na odgojiteljima te su opisani uzorci istraživanja. Prikupljene podatke analizirala sam i detaljno objasnila, a u raspravi sam zadane hipoteze

potvrdila ili djelomično potvrdila. U raspravi također pišem o dosadašnjim istraživanjima, analiziram postavljene hipoteze, uključujem saznanja iz teorijskog dijela rada te dajem svoje mišljenje o istraženom. U zaključku pišem o teorijskom okviru, o provedenom istraživanju i zaključujem rad svojim mišljenjem i komentarima o napisanoj temi.

2. KAZALIŠTE ZA DJECU

„Dječjim kazalištem smatraju se one scenske izvedbe s djecom i/ili za djecu, koje se koriste sredstvima kazališnog žanra, jezikom i pokretom, kostimima, maskama, kulisama i rekvizitima“ (Schneider, 2002, str. 13). Autorica D. Eluyefa (2017) poziva se na Goldberga (1974) koji kazalište za djecu definira kao formalni kazališni događaj u kojem je predstava predstavljena (namijenjena) dječjoj publici, a cilj je kazališta za djecu pružiti djeci najbolji mogući kazališni doživljaj. Također, isti autor (Goldberg, 1974) piše o tome da se kazalište za djecu sastoji od djece koja glume ili/-i djece koja su publika. Kazalište za djecu čini dječja publika za koju igraju djeca glumci ili odrasli profesionalni glumci ili kombinacija odraslih i dječjih glumaca (Ibid). Razlikuje tri vrste kazališta za djecu: kazalište s djecom (djeca i odrasli glumci zajedno stvaraju kazališni događaj), dječje kazalište (djeca glume dok proces nastanka kazališnog događaja dorađuju odrasli) i kazalište za djecu (odrasli profesionalci glume dok djeca mogu igrati dječje uloge) (Eluyefa, 2017; prema Goldberg 1974).

I. Mrduljaš (2017) piše kako treba razlikovati pojmove kazalište za djecu, koju stvaraju odrasli za djecu, i pojam dječje kazalište koje stvaraju sama djeca za drugu djecu. Godinama po vrtićima i školama izvode *predstave* u učionicama koje nemaju s kazalištem nikakav dodir, a upravo to je zločin spram djeteta i kazališta za djecu jer se tako omalovažava kazalište (Mrduljaš, 2017).

W. Schneider (2002) navodi kako u *Konvenciji o dječjim pravima UN-a* piše da djeca imaju pravo na kulturu i umjetnost, što znači pravo na kazalište, štoviše dijete nije budući kazališni gledatelj, već i sadašnji. Oni nisu skupina gledatelja, već pojedinci i samim time svakome od njih kazalište treba biti doživljaj (Ibid). Da bi kazalište bilo poseban doživljaj, važno je s kazališnim formama u kazalištu za djecu eksperimentirati, a zato je izrazito važna mreža kazališta jer kazalište za mlade uključuje razmjenu, eksperimentiranje, iskušava mlade i priprema ih za budućnost, a sve s ciljem školovanja gledanja, estetskog odgoja i kulturnog obrazovanja (Schneider, 2002).

U spoznavanju odgoja čovjeka i nastojanju razvijanja njegovih osjećaja i odnosa prema umjetnosti, Z. Ladika (1970) ističe da se posebno mjesto dodjeljuje kazalištu, a naročito kazalištu za djecu i mlade. Kazalište je jedan od načina da oplemenimo djetetov život ističe N. Pećarina (2018) te napominje kako poanta kazališta za djecu nije u zabavi jer ona nije cilj već sredstvo, koje će kod djece potaknuti empatiju, emocije, estetski doživljaj, uvid i spoznanju. Kazalište tako djecu

bogati humanošću, zdravim razumom i dobrotom (Pećarina, 2018). M. Tudor (2017) naglašava da je kazalište za djecu prostor stvaralaštva koji je posvećen djetetu, odnosno djetinjstvu.

Kazalište za djecu se može nazivati kvalitetnim kada sadržava elemente razvojnih i odgojnih poticaja, koji bi pomoću nekog drugog medija bili teško predočivi i trebalo bi više vremena za postizanje istog rezultata kod djece (Pećarina, 2018).

Iako kazalište za djecu i mlade postoji stotinjak godina¹ i mnogi zainteresirani poput roditelja, kazališnih umjetnika, odgojno-obrazovnih djelatnika i znanstvenika ga prepoznaju kao iznimno važnim čimbenikom djetetova razvoja, kazalište za djecu i mlade slabo je istraženo.

Na svjetskoj razni je kazalište za djecu i mlade slabo obrađeno, a u Hrvatskoj je situacija još više zabrinjavajuća, a o toj grani kazališta se uistinu malo raspravlja i istražuje (Gruić, 2017 a).

2.1. Povijest kazališta za djecu

Z. Ladika (1970) piše kako se kazalište za djecu u Europi javlja u 16. stoljeću kao školsko kazalište, gdje su predstave bile na latinskom jeziku, budući da su se izvodile u jezuitskim samostanima u kojima se njegovala retorika, glazba, recitacija i crkvena drama. Predstave tog vremena bile su izvođene u religiozne svrhe ili kao dio završnih školskih svečanosti (Ladika, 1970). Prve školske dramske grupe spominje Giovanni Calo krajem 16. stoljeća u referatu *Teatar i odgoj djeteta* u kojem govori o djelu *Etica drammatica* (usp. Ladika, 1970). Uz ovo djelo, spominje se i *Schola ludus* (Škola kazališne igre) iz pera češkog pedagoga Jana Amosa Komenskog iz 18. stoljeća (Ibid). Kazališnih predstava za djecu, koje imaju profesionalne glumce ili s tekstom koji je pisan isključivo za djecu, nema sve do kraja 19. stoljeća jer tadašnje predstave nisu izvodili profesionalni glumci, već su ih izvodile omladinske ili dječje skupine (Ladika, 1970).

S. Schonmann (2006) navodi da je prvo kazalište za djecu u New Yorku osnovano 1903. godine. Kazalište mladog gledatelja, odnosno prva kazališta za djecu nastaju i u SSSR-u nakon Oktobarske revolucije (Ladika, 1970). Kazališta za djecu otpočeka imaju edukativnu ulogu, a u Americi je to asimilacija u novo društvo, dok je u Rusiji orijentirano na odgoj djece novog političkog režima (Schonmann, 2006). No, u počecima nije bilo balansa između umjetničkog i

¹ O povijesti kazališta bit će više riječi u nastavku rada.

didaktičkog poimanja kazališta za djecu (Schonmann, 2006). Nešto više od pola stoljeća kasnije, točnije 1964. godine, osnovan je ASSITEJ, jedina profesionalna organizacija koja se bavi kazalištem za djecu i mlade (Ibid). Bez obzira na to što je kazalište za djecu osnovano početkom 20. stoljeća, svoj značaj dobiva tek zadnjih godina tog stoljeća (Schonmann, 2006).

Kazalište za djecu u Hrvatskoj, navodi V. Lončar (2008), pojavljuje se krajem II. svjetskog rata odnosno od osnutka Druge Jugoslavije. Sve do pojave Zagrebačkog pionirskog kazališta i Zagrebačkog kazališta lutaka koji su osnovani 1948. godine, predstave za djecu u Hrvatskoj bile su prigodne uz neke izuzetke (Lončar, 2008). Krajem 60-ih godina 20. stoljeća došlo je do ekonomskog buđenja zemalja (SFRJ) koje je rezultiralo razvojem kazališta (Ibid). Kako navodi V. Lončar (2008) od tada pa sve do Domovinskog rata, razdoblje vezano za dječje i omladinsko kazalište naziva se *zlatnim dobom*, a taj naziv zaslužio je zbog nekoliko čimbenika kao što su: besplatno školovanje, povoljne cijene ulaznica, besplatan prijevoz djece na predstave, Muzička omladina² imala je kazališne pretplate³ i vlastite produkcije, nerazvijenost tehnologije koja je konkurencija kazalištu, film je ravnopravan s kazalištem, tisak je bio naklonjen zabavnom sadržaju i sadržaju za mlade, televiziju nije imalo svako domaćinstvo tako da nije bila konkurentna filmu i kazalištu (Lončar, 2008).

Nadalje, u svojem radu o *Kazalištu u Hrvatskoj i mladima (1950.- 2007.)*, autorica V. Lončar (2008) govori o Muzičkoj omladini koja organizira godišnji programa koji je uključivalo posjete koncertima, dramskim predstavama, operama, baletima i mjuziklima. Cijene su bile prihvatljive se na to razdoblje gleda kao na vrijeme dobro organiziranih kulturnih programa, a odlazak u kazalište za djecu i mlade postao je dio školskog kurikulumu te je samim time postao nužan (Lončar, 2008). Kako navodi ista autorica (Lončar, 2008), Muzička omladina smatra se začetnikom proizvodnje malih dramskih formi i postala je prvi izvankazališni tvorac predstava za djecu na ovim prostorima te se iz njezinog krila razvilo mnogo kazališnih družina.

V. Lončar (2008) napominje kako se urušio, nakon nastanka samostalne Republike Hrvatske odnosno raspadom Jugoslavije, dobro uhodani sustav kazališne kulture za djecu i mlade. Djeca i mladi gledaju predstave koje nisu namijenjene njihovoj razvojnoj dobi i to dovodi do gubitka interesa mladih za kazalište, a otpor prema kazalištu nastaje zbog nekoliko čimbenika od

² Djeca i mladi bili su članovi Muzičke omladine, organizacije koja se bavila širenjem glazbe među mladima. Osim opera i glazbenih priredbi, bili su organizirani i posjeti dramskim predstavama.

³ Hrvatsko narodno kazalište imalo je pretplatu za učenike pa su djeca i mladi u HNK išli na predstave i matineje namijenjene njima (Lončar, 2008).

koji su rat i cjelokupno nepovoljna situacija u zemlji i nakon rata te kompjuterizacija na najvišem mjestu (Ibid). Uz ta dva čimbenika, organizirani odlasci u kazalište postali su zanemareni dio nastavnog programa jer se za njih trebalo izdvajati, organizirati i voditi dodatni administrativni posao (Lončar, 2008).

Novi zakon o kazalištima došao je početkom 2007. godine koji pokazuje da se kazalište odlučilo obnoviti iznutra (Lončar, 2008). Očekuje se i mijenjanje na van promjenom repertoara i prilagodbi novom vremenu, ali se isto tako očekuje da kazalište za djecu i dalje zadrži svoju primarnu i estetsku funkciju (Lončar, 2008). O važnosti kazališta za djecu i još uvijek aktualnim zahtjevom za nužnim promjenama iznutra svjedoči i osnivanje regionalne platforme *Od malih nogu* (2019) koja se bavi razvojem i afirmacijom kazališta za djecu i mlade. Platforma okuplja kazališne umjetnike i organizacije koji svojim radom na edukativnom, umjetničkom i teorijskom polju, žele promijeniti stanje u kazališnom području za djecu i mlade. Njihova je misija kontinuirano djelovanje i unapređenje kvalitete u kazališnom stvaralaštvu za djecu i mlade, a žele povezati umjetnike, institucije i nezavisne organizacije i festivale na području Crne Gore, Hrvatske, Slovenije i Srbije.⁴ Jedan od reprezentativnijih primjera kazališta za djecu koje uvažava djecu (i mlade) je kazalište *Tirena* koje na scenu postavlja predstave s aktualnim problemima djece i mladih (vršnjačko nasilje, ovisnost, seksualnost, životne vrijednosti, tolerancija, smrt i očuvanje baštine i kulture). Tako kazalište djeci i mladima nudi repertoar koji je djeci zanimljiv, no to još uvijek ne znači da je dostupnije djeci jer ipak predstave biraju odrasli. Stoga je važno osvijestiti i kod odraslih da biraju žanrovski, stilski i tematski različite predstave. Nastavnicima nude metodičku pripremu u koju mogu napisati odgojno-obrazovna postignuća koja su djeca stekla tijekom boravka u kazalištu, odnosno odraslima nude gotov materijal kako bih ih privukli u kazalište.⁵ Kazališni stručnjaci i Ministarstvo kulture i medija te Ministarstvo znanosti i obrazovanja zalažu se za kazališno opismenjivanje djece i mladih pa je pozitivan primjer prikazan programom *Ruksak pun kulture* koji približava umjetnost i kulturu djeci i mladima iz dislociranih i slabije prometno povezanih dijelova Hrvatske. Program je pokrenut 2013. godine, a zasniva se na kreativnom obrazovanju i senzibilizaciji djece i mladih za umjetnost i kulturu. Također, ta dva ministarstva zajednički provode *Ruksak pun kulture* kao dopunski program potpore kurikulumima u vrtićima te osnovnim i srednjim školama odnosno djeci od treće godine do kraja srednje škole.

⁴ <https://odmalihnogu.org/od-malih-nogu-regionalna-platforma-2/> (pristupljeno 2. lipnja 2021.)

⁵ <https://www.tirena.hr/predstave/> (pristupljeno 29. srpnja 2021.)

Programske djelatnosti su: kazališna, filmska, glazbena, plesna, vizualna umjetnost te književnost i baština.⁶

Svakako u promišljanju o kazališnom opismenjavanju, treba spomenuti i odgojno-obrazovne djelatnike. Kontinuirano usavršavanje odgojno-obrazovnih djelatnika je ključno jer se kazališno opismenjavanje djece i mladih neće dogoditi samo od sebe, unatoč naporima i kazalištaraca i programa poput *Ruksaka punog kulture*. Odgojitelji, učitelji i nastavnici imaju veliku ulogu u tom procesu te je potrebna suradnja s kazalištarcima koji znaju više o kazalištu dok odgojno-obrazovni radnici su obrazovani za rad s djecom i znaju što je u kojoj razvojnoj fazi djeteta primjereno.

2.2. Važnost kazališta za djecu u suvremenom svijetu

S. Schonmann (2006) referira se na ruskog glumaca, redatelja i teatrologa Konstantina Stanislavskog kada piše da je glavna razlika u kazalištu za odrasle i kazalištu za djecu i mlade to što kazalište za djecu i mlade treba biti bolje. Osvrt na razliku u kazalištu za djecu i odrasle dala je i Z. Ladika (1970, str. 6) referirajući se na Bocjanovskog iz 1910. godine koji je u članku *Dječje kazalište* rekao: „...mene su do dna duše vrijeđali i odrasli koji dosad još ne mogu razumjeti da ako je odraslima potrebno pravo, lijepo kazalište, onda za dječju dušu mora biti tisuću puta bolje.“

Autorica D. Eluyefa (2017) osvrnula se na Goldberga (1974) koji kaže da se kazalište za djecu razlikuje od kazališta za odrasle. Dječje kazalište naglašava dječju perspektivu i dječji način razmišljanja pa će se djeca, za razliku od odraslih, lakše emocionalno prepustiti predstavi i povjerovati onome što vide na pozornici (Ibid). Nadalje, Goldberg (1974) napominje da se razlikuje i proces nastanka predstave jer on ovisi kojoj publici je namijenjen jer glumci u kazalištu za djecu imaju drugačiji pristup i glumački stil nego glumci u kazalištu za odrasle. U kazalištu za djecu očekuje se puno pokreta, emocija i akcije na sceni (Goldberg, 1974). Djeca nemaju istu koncentraciju kao i odrasli, ne mogu mirno sjediti i dekodirati predstavu, isto tako djeci predstava nikako ne smije biti dosadna jer oni to nenamjerno znaju pokazati, a interesi se razlikuju kod djece i odraslih, pa zbog toga treba znati i razumjeti dječji svijet kako bi predstave bile prihvaćene od ciljane publike (Ibid). Kazališna predstava za djecu treba biti isprepletana znanjima o dječjem svijetu, njihovim užiticima, iskustvima i strahovima (Eluyefa 2017; prema Goldberg 1974).

⁶ <https://min-kulture.gov.hr/aktualno/ruksak-pun-kulture-16272/o-programu/9250> (pristupljeno 29. srpnja 2021.)

Prema M. Tudor (2017) današnjim djetinjstvom kraljuje tehnologija koja je djeci oduzela pravu, organsku igru jer upravo suvremena tehnologija, dijete odvaja od igre koja je nužna za psihički, fizički, intelektualni i socijalni razvoj pa kazalište zbog toga danas ima još odgovorniju ulogu. Maštovita i promišljena predstava taknut će gledatelja i scenska igra će potaknuti emocije i kreativnost, razvijati maštu i dječju igru općenito (Tudor, 2017).

O važnosti kazališta za dječji razvoj piše i *The Orlando Repertory Theatre* (The REP) iz 2017. godine koji govori da sve veći broj ljudi shvaća koliko djeca profitiraju odlaskom u kazalište pa tako ističu: odlaskom u kazalište djeca razvijaju kreativnost tako da shvaćaju i uče maštom. Osim toga boravkom u kazalištu djeca dobivaju kulturni dodir tako što proživljavaju događaje na sceni, likove u predstavi i dobivaju jasniju sliku o tuđim životima i razvijaju empatiju. Nadalje, The REP navodi i segment strpljenja jer kazalište je različito od medija na koji su oni navikli pa, samim time djeca uče kako ostati fokusiran bez stalnih promjena na koje su navikli gledanjem u ekrane. The REP napominje da su dolaskom u kazališta djeca izložena novim riječima i načinima komunikacije i razvija se socijalizacija s prijateljima s kojima su došli na predstavu u kasnijem razgovoru o odgledanom. Zadnja izdvojena stavka o važnosti kazališta je mašta koju u kazalištu mogu osjetiti i istraživati te beskrajne mogućnosti koje im se nude uranjanjem u imaginaciju.⁷

Važnost kazališta za djecu ističe i M. Reason (2010) koji govori da samo kvalitetno kazalište za djecu može pozitivno utjecati na razvoj životnih vrijednosti. U svojoj knjizi *The Young Audience: Exploring and Enhancing Children's Experiences of Theatre*, autor parafrazira Grahama (1961) koji naglašava pet najvažnijih vrijednosti angažiranja djece u kazalištu, to su: 1.) zabava, 2.) psihološki razvoj, 3.) obrazovanje, 4.) uvažavanje estetike i 5.) razvoj buduće publike koja će nadalje dolaziti u kazalište. Kazalište za djecu treba biti zabavno ne samo djeci, već i odraslim osobama koje djecu dovode u kazalište (Ibid). Graham (1961) dalje pojašnjava kako osim zabave, kazalište za djecu razvija empatiju i uči djecu pozitivnim i negativnim emocijama kroz emocionalna stanja likova koji glume na sceni. Graham (1961) govori da je obrazovanje u kazalištu poželjno samo ako se učenje događa neprimjetno jer se treba učiti kroz iskustva do kojih se dolazi instinktivno. Predstave za djecu, prije svega, trebaju biti usmjerene na interese djece pa se ovisno o njima djecu zainteresira i uči o svijetu (Ibid). Estetika, kao važan čimbenik vrijednosti

⁷ <https://www.orlandorep.com/kids-need-theatre/> (pristupljeno 3. lipnja 2021.)

u angažiranju djece u kazalištu, nalaže da je kazalište idealno za razvoj vrijednosti ljepote i estetike upravo zbog jednostavnih kostima, prostora i scenografije (Reason 2010; prema Graham 1961).

O estetici piše i I. Gruić (2019) govoreći da je zamka u kazalištu za djecu pretjerana pojava kiča jer on pojednostavljuje smisao i poučnost, nema simboličku i metaforičku sferu i potiče emotivnu uronjenost. Kič-doživljaj predstavi daje popularnost među djecom i potencijalno je komercijalno uspješan, ali on narušava umjetnički doživljaj (Gruić, 2019). Autori J. Alajbeg i A. Plahutar (2014) govore da kada je riječ o predstavama za djecu, djeca ulaze u poseban svijet koji u potpunosti zaokuplja njihovu svijest i podsvijest.

M. Reason (2010) se poziva na Grahama (1961) koji govori da se buduća publika razvija angažiranjem mlade publike danas jer kasnije će to biti buduća (kazališna) publika. Naravno, to nikako ne bi trebao postati cilj povećanja profita i gledanosti predstava, već cilj mora ostati da sudjelovanje u kazališnom doživljaju od najranije dobi, prouzrokuje uživanje (Reason, 2010; prema Graham 1961).

3. DJEČJA KAZALIŠNA PUBLIKA

Rečenica koja najbolje opisuje ulogu publike u kazalištu je da Hamlet ne postoji na pozornici, on je u očima promatrača, pomoću prizora koji utjelovljuje izvođač (Lukić, 2010).

N. Batušić (1991) ističe kako je upravo publika konstruktivni dio svakog kazališnog događaja i bez prisustva gledatelja nema predstave. Isto tako, niti jedna teorija o postanku kazališta u svim civilizacijama nije zaobišla presudni faktor gledatelja u razvitku i oblikovanju scenske umjetnosti (Ibid). Teatrologija se sama po sebi bavi proučavanjem publike u svim oblicima kazališnog stvaralaštva, a gledatelj je, uz glumce i redatelja, bitni kreator kazališnog događaja i značajno sudjeluje u sudbini kazališnog djela (Batušić, 1991). Kazalište publiku promatra kao vrijednost koja nije *tabula rasa*, nego je ona novi put ka uspostavljanju ljudskih vrijednosti (Ibid). Nadalje, N. Batušić (1991) se referira na Ionesca koji govori da je kazalište za njega projekcija osjećaja na pozornicu. U nastavku citira pisca Eugènea Ionesca: „nemoguće je, naime, biti odvjetnikom vlastite slobode, ako se istodobno jednaka prava ne pridodaju i gledateljima. Ionesco ih neizravno poziva na poticanje istih osjećaja na identičan pristup kazalištu“ (Batušić, 1991, str. 329).

D. Lukić (2010) naglašava kako je zanimljivo da se stoljećima nitko nije bavio istraživanjima kazališnih publika, no danas se pozornost sve više posvećuje upravo tom fenomenu. Kazalište se može poimati samo kroz promatranje interakcija s onim čimbenicima koji ga okružuju, a publika je zaista neizostavan element i temeljni dio kazališta (Ibid).

V. Lončar (2009) piše da kazališni trokut čine glumac-izvedba-publika, a zadnji kut tog trokuta je najčešće zanemaren. U kazalištu za djecu i mlade, publika je najvažniji čimbenik u stvaralaštvu za djecu i shodno tome važan je program koji će publika gledati (Ibid). Treba razmišljati o percepciji predstave iz oka publike kako bi znali koje rezultate predstave možemo očekivati jer predstava nastaje zbog publike, a u ovom slučaju publiku čine djeca (Lončar, 2009). Autorica naglašava da se dječjoj publici treba pristupiti s razumijevanjem da djeca imaju drugačiju percepciju stvarnosti i iluzije i da se treba koristiti odgovarajućim tehnikama i prilagođenom komunikacijom (Lončar, 2009).

I. Mrduljaš (2017) piše da se kazalište stvara, traje i nestaje istodobno i tijekom spajanja s publikom odnosno gledateljem. Iz tog razloga kazalište u velikoj moći utječe na djecu čija se svijest oblikuje i čiji je um otvoren za svaku novu informaciju uz pomoć koje mogu upijati svijet

(Mrduljaš, 2017). Djeca će kazališni događaj doživjeti na imaginaran, intelektualan i emocionalan način (Reason, 2010). Kazalište za djecu i mlade moćno djeluje na svoju publiku, koja najčešće ne bira sama što će gledati niti može izaći iz gledališta ako ju igrano na sceni uznemiruje. Stoga, teoretičari kazališta za djecu i mlade sve češće govore o djeci kao zarobljeničkoj odnosno talačkoj publici.

3.1. *Talačka publika*

O problemu talačke publike govori S. Schonmann (2006) i napominje da dječja publika nije samostalno odlučila doći u kazalište i ne zna što joj kazalište, kao grana umjetnosti, nudi. O ponudi zapravo odlučuju u svim segmentima upravo odrasli- oni postavljaju predstave za djecu, glume u tim predstavama, osmišljavaju kostime i scenografiju, u konačnici odrasli i odabiru koju će predstavu djeca gledati (Schonmann, 2006: prema Levy 1998). O dječjoj publici kao talačkoj govori i već spominjani M. Reason (2010). On navodi kako djeca nemaju utjecaj na ono što će gledati u kazalištu jer predstave odabiru drugi. Kazalište za djecu je proizvod koji je osmišljen za djecu, ali je napravljen tako da se ne podudara s idejom demokracije i jednakosti s predstavama i kazalištem za odrasle jer dječje publike u kazalište dolaze ako ih odvedu roditelji/skrbnici ili kazalište posjećuju u sklopu neke odgojno-obrazovne ustanove (Ibid). U kazalište se djecu vodi jer je to za njih dobro, kao što je dobro da idu kod zubara ili u školu (Reason, 2010).

Sve su glasniji znanstvenici koji se bave istraživanjem kazališta za djecu i mlade kada zahtijevaju da se dječjim publikama da pravo glasa. S. Schonmann (2006) ističe da bi najbolji ishod bio kada se djeca tretirala s poštovanjem i kada bi glumci znali koliko je njihova uloga odgovorna kada je riječ o razvoju ljubavi prema umjetnosti i esteticici kod djece i mladih koji dolaze u kazalište.

Isto tako, glumci i odrasli koji stvaraju kazalište za djecu, ne smiju očekivati razumijevanje djece za ono što gledaju na način kako to gledaju odrasli niti slaganje s odraslim pogledom na umjetnost (Klein i Schonmann, 2009).

Suvremeno kazalište za djecu prelazi ranije postavljene granice, predstavama provocira publiku (pa tabu-temama) i dokazuje da djeca u kazalištu mogu i trebaju istraživati (Tudor, 2017). No, da bismo znali u kojem se smjeru kazalište za djecu treba dalje razvijati, važno je promišljati i istraživati na koji način dječje publike gledaju i doživljavaju prikazano na sceni.

3.2. *Recepcija kazališnih predstava za djecu*

O recepciji dječjih kazališnih predstava piše I. Gruić (2018 a) koja započinje tvrdnjom da djeca predstavu razumiju drugačije od autorskoga tima koji je predstavu osmislio ili bilo koje druge odrasle osobe. Od djece ne treba očekivati da daju točne odgovore prema programskoj knjižici, već je poanta da se kod djece razvija samopouzdanje i mašta (Gruić, 2018 a).

O. Iveković (2009) objašnjava da se kod ispitivanja kazališnog doživljaja kod djece nailazi na nekoliko problema i to opisuje na sljedeći način: ako se djeci da upitnik ili anketa o predstavi koju su pogledali, može se dobiti željeni odgovor, stoga se istraživanje dječje kazališne recepcije ispituje i promatranjem⁸. Reakcije djece mogu se dokumentirati i videokamerama od kojih će jedna pratiti reakcije djece, a druga će snimati samu predstavu kako bi se moglo utvrditi koji dijelovi predstave pripadaju kojim reakcijama publike, ali pri ispitivanju dječje recepcije mogu se koristiti metode pisanja, crtanja i igranja uloga (Iveković, 2009).

Z. Ladika (1970) napominje kako valja istaknuti da završetkom predstave ne završava scenski doživljaj iste, a da predstava koja je dijete dirnula budi jače i dublje emocije što može dovesti do izmišljanja elemenata koji se u predstavi nisu pojavili.

W. Schneider (2002) pak govori da je za postizanje kvalitetnog kazališta za djecu i mlade, važno da budu visoki zahtjevi umjetnosti i recepciji. Treba se odupirati jeftinoj formi i sadržaju te estetici koja je suviše šarena i jednostavna, priče trebaju biti duboke, sukobi trebaju biti realno prikazani te se djecu ne smije štedjeti u kazalištu (Schneider, 2002).

Da bi djeca i mladi mogli pomoću kazališta istraživati, važno je da kazalište s njima komunicira.

Autorica M. Lupi Alvir (2017) naglašava da je kazalište dijalog. Rečenica koja, prema mom mišljenju, najbolje opisuje kazalište za djecu sadržana je u sljedećoj misli: „kazalište za djecu mora čučnuti i gledati publiku oči u oči“ (M. Lupi Alvir, 2017, str. 43). Osim fokusa oči u oči, bitno je i pažljivo odabrati temu i pristupiti joj sa senzibilitetom (Ibid). Autorica M. Lupi Alvir (2017) naglašava da u kazalištu za djecu redatelj, glumac i osobe koje sudjeluju u stvaranju kazališne umjetnosti za djecu, trebaju pristupati stručno i s puno ljubavi te se nikako ne smije podcjenjivati publika koja je u gledalištu. Potrebno je voditi kvalitetan dijalog i predstavom djeci

⁸ O. Iveković (2009) sugerira da istraživanje provodi tim promatrača, vode bilješke i promatraju reakcije djece tijekom predstave. Svaki ispitivač promatra jedno dijete ili manju skupinu djece.

nuditi estetski užitak, etičnost i isticati, koliko je god to moguće, vrijednosti koje obogaćuju čovjeka (Ibid). Scena treba komunicirati s publikom na dostojanstven način kako bi publika, u ovom slučaju djeca, poželjela vratiti se u kazalište (Ibid). Komunikacija treba biti na visokoj razini zato što su djeca jednakopravni, kritični i vrlo zahtjevni gledatelji kojima treba ponekad dati odgovore, zabaviti ih i pomoći u njihovom cjelovitom rastu u samosvjesne osobe (Lupi Alvir, 2017).

Autor S. Schonmann (2006) govori da kazalište za mlade mora obratiti pozornost na dječju percepciju, na dječje jezične sposobnosti, mentalne, senzoričke i intelektualne mogućnosti. Verbalnim i neverbalnim načinima, glumac komunicira s gledateljem uz pomoć slika i ideja koje je namijenio za izvođenje (Ibid). Dječje reakcije, tijekom predstave i na kraju predstave, najbolji su pokazatelj koliko je predstava dobro komunicirala ideje koje je htjela iznijeti (Schonmann, 2006).

Usredotočenost i koncentracija najmlađih gledatelja gubi se ako je u predstavu uključeno previše podražaja odjednom ili ako je monotono (Lupi Alvir, 2017).

Upravo zbog toga važno je da predstave za djecu budu primjerene razvojnoj dobi u kojoj se dijete nalazi. Iako se razine doživljaja predstave isprepliću i ovise o individualnosti svakog djeteta, trebala bi se izabrati predstava primjerena djetetovoj dobi, pa se J. Alajbeg i A. Plahutar (2014) pozivaju na spoznaje o mentalnom razvoju djeteta (Piaget 1950 prema Moora, 2008, Kohlberg, 1987, Roedder, 1981, Goswami, 1992, Messenger, 1997, Chaplin i Roedder, 2010.) i shodno tome predstave za djecu dijele u dvije skupine te pojašnjavaju kako slijedi:

1. Djeca u dobi od dvije do tri godine

Za ovu dob je ključno potaknuti doživljaj ugone i zabave, budući da se u toj dobi počinje razvijati simboličko mišljenje, djeci treba prikazati simbole koje mogu povezati s osjećajima ugone. Radnja treba biti kratka i jednostavna jer je riječ o delikatnoj dobnoj skupini koja ima visoke pedagoške standarde, a ograničene scenske mogućnosti. Predstava treba izvoditi suptilno i pažljivo, prilagođavajući se reakcijama publike odnosno djece. S obzirom na to da je u ovoj dobi koncentracija veoma kratkotrajna, predstava bi trebala biti kraće forme. Naglašava se da djeca u ovoj dobi trebaju posebnu sigurnost, stoga se predlaže da se predstave izvode u poznatom prostoru kako bi se osjećali zaštićeno. Istraživanje provedeno u Dječjem vrtiću Hrvatski Leskovac od 142

roditelja 49.3 % odgovorilo je da s djecom ne odlaze u kazalište nego se oslanjaju na ponudu predstava u vrtiću (Alajbeg i Plahutar, 2014).

2. Djeca u dobi od tri do sedam godina

Djeca se u ovoj dobi lako užive u likove iz fabula te s njima putuju kroz bajkovite kazališne događaje. U ovoj dobi djeca prolaze kroz buran mentalni razvoj koji je obilježen intuitivnim ponašanjem. Budući da im je razvijenija desna strana mozga, vizualni podražaji i glazba su u predstavi ključni. Predstave za tu dob trebaju imati humoristične elemente. Radnja predstave treba biti pomno osmišljena jer djeca ove razvojne dobi imaju potrebu za ljubavlju, sigurnošću, osamostaljivanjem, ali još nemaju razvijen značajan osjećaj za potrebe drugih. Također, u ovoj dobi djeca kopiraju modele ponašanja pa s obzirom na to predstava treba ponuditi pozitivne uzore kako bi na suptilan način usvajali i etički kodeks. U provedenom istraživanju u Dječjem vrtiću Hrvatski Leskovac, 80.28 % roditelja istaknulo je da djeca, nakon odgledane predstave, s njima dijele momente koji su u predstavi bili smješni i zabavni, 66.18 % komentira osobine i izgled likova, 45.77 % pjesmu iz predstave, 38.03 % radnju predstave, 34.51 % nešto nesvakidašnje, 22.54 % zastrašujuće, 16.20 % ono što ih je rastužilo, 11.97 % poruku predstave koja ih se dojmila, 2.11 % nešto agresivno, dok 2.11 % reakcije druge djece ili sve pomalo (Alajbeg i Plahutar, 2014).

Podjela predstava primijenjenih različitim razvojnim dobima djece razlikuje se kod Schonmann (2006):

1. Kazalište za bebe (od 3 do 5 godine)
2. Kazalište za djecu (od 6 do 12 godine)
3. Kazalište za mlade (od 12 do 16 godina)
4. Kazalište za odrasle (od 17 godine nadalje)
5. Obiteljsko kazalište (svi uzrasti)

N. Pećarina (2018) govori da je dobra predstava za djecu ona koja je djetetu pristupačna, interaktivna i koja angažira dijete na tri načina: senzorno, emocionalno i intelektualno. Doživljaji nakon odgledane predstave ovise o djetetovoj dobi tako da će mlađa djeca više predstavu doživjeti na emocionalnoj razini, dok će starija djeca na intelektualnoj (Pećarina, 2018).

Osim razvojnoj dobi djeteta, važno je kojim se temama bave kazalištarci, ali po mom uvjerenju trebalo bi biti mjesta i za tabu-teme.

Kod odabira tema predstava za djecu, roditelji nemaju iste kriterije kao pri odabiru onoga što će djeca gledati na televiziji (Schneider, 2002). Mnogi televizijski programi nisu primjereni razvojnoj dobi djeteta koje ga gleda, niti su uopće namijenjeni dječjem uzrastu, a odrasli će djeci uskratiti kvalitetno kazališno iskustvo, dok neće toliko kritički odabirati primjeren sadržaj za dijete na televiziji (Ibid). Drugačiji su standardi procjene odraslih prema masovnim medijima i prema kazalištu za djecu (Schneider, 2002).

Autori J. Alajbeg i A. Plahutar (2014) pišu da se odrasli pozivaju na odgovornost i mudrost pri odabiru predstave za djecu koja bi im trebala biti zabavna, a istovremeno treba obuhvatiti i umjetničku, estetsku, ali i odgojnu komponentu. Predstava za djecu treba biti događaj koji će dijete u jednu ruku zabaviti, ali u drugu ruku i prikazati pozitivne stavove i vrijednosti (Alajbeg i Plahutar, 2014).

Očekivanja roditelja pri odlasku u kazalište su drugačija jer neki očekuju zabavu za svoje dijete, drugi da je sadržaj edukativan, a treći da se upoznaju s kazališnim svijetom. Na mrežnoj stranici o roditeljstvu www.roditelji.hr naglašava se kako su očekivanja odraslih jedno, a potrebe djece drugo. Odrasli su poučeni iskustvom, dok će djeca tek postatiiskusna ako ih se izloži kazališnoj predstavi. Nadalje, ističe se kako bi se odabrao sadržaj primjeren djetetovoj dobi, roditelj ili odrasla osoba koja odabire predstavu koju će dijete gledati, treba biti upućena u kognitivni, jezični, emocionalni, socijalni i moralni razvoj djeteta koje odvodi u kazalište.⁹

S. Schonmann (2006) piše kako moramo biti svjesni da kazalište za djecu stvaraju odrasli jer upravo oni pišu tekstove, glume i režiraju i na kraju odrasli biraju što će djeca vidjeti na sceni. Na tu problematiku osvrnula se i V. Lončar (2009) rekavši da „... djeca i mladi jedina su publika koja ne odlučuje sama o izboru programa/predstava koje će gledati nego za njih to čine odrasli.“ (Lončar, 2009, str.76).

Novi oblici kazališta za djecu trebaju proizlaziti iz interesa djece i predstavom se treba približiti njihovom viđenju svijeta (Schonmann, 2006).

No, djecu bismo svakako mogli pripremiti za odlazak u kazalište i tako da ih uključimo u odabir predstave. Naime, autorica I. Gruić (2017 b) govori da se kazalište za djecu i mlade obraća

⁹ <https://www.roditelji.hr/obitelj/sto-kad-predstava-ne-odgovori-na-ocekivanja-djece-ili-roditelja/> (pristupljeno 6. lipnja 2021.)

dvjema publikama: publici kojoj je namijenjena predstava (djeci i mladima) i odraslima koji biraju predstavu koja će se gledati. Kako bi kazalište došlo do djece i mladih treba zadovoljiti roditeljske kriterije i kriterije odgojno-obrazovne ustanove (Ibid). Kazalište za djecu i mlade najčešće će na scenu postavljati predstave koje su već *društveno odobrene* jer je najvažnije da se predstava sviđa odraslima jer oni sabotiraju ili podržavaju predstavu koju će djeca gledati (Gruić, 2017 b).

Temu problemski pristupa i V. Lončar (2009) govoreći da se promocija predstava obraća pedagogima, roditeljima, odgojiteljima i učiteljima koji odlučuju što će djeca gledati u kazalištu. Stoga autorica navodi: „Kao što djeca sama ne biraju vrtić u koji će ići...kako ne odlučuju sami o mnogim drugim stvarima u svome životu do određene dobi, tako ne odlučuju ni o programima koje će gledati u kazalištu“ (Lončar, 2009, str. 73).

Približavajući se dječjem pogledu na svijet i obrađujući teme koje okružuju odrasle i djecu, nezaobilazne su tabu-teme koje su posebna vrsta problematike vezane uz kazalište za djecu.

Riječ tabu, *Hrvatska enciklopedija* definira kao ritualnu zabranu. Riječ dolazi iz polinezijskog jezika tonga koji znači svet, zabranjeno. Srž tog pojma leži u izbjegavanju postupaka koji se smatraju svetima ili onima koji su nečisti. Pojam tabu nailazimo u svim kulturama. Tabu mogu biti određene riječi ili izrazi. Tabu je ono što nije dopušteno i o čemu se uopće ne smije razmišljati.¹⁰

Autorica T. Novak (2018) piše da se tabu-teme u sadržajima za djecu i mlade najviše obrađuju u književnosti, a to su teme: smrt, spolnost, narkomanija, silovanje, tinejdžerska trudnoća, spolno iskorištavanje, nasilje, religije, strah, rastava roditelja, nuklearna katastrofa, kazna i osveta. Uspoređujući prihvaćenost tabu-tema u književnosti i predstavljanje tabu-tema u kazalištu za djecu i mlade, autorica piše „granica tabua drugačije je trenutno zacrtana u kazalištu, nego u književnosti-teme koje je književnost za djecu i mlade već "osvojila", u kazalištu još nisu došle na red“ (Novak, 2018, str. 76).

Prodor tabu-tema u kazalište usporen je i temeljen je na tekstovima stranih autora i još k tome ako je djetinjstvo društveni konstrukt, po nekim autorima, onda se na djecu gleda kao na one nemoćne i one koje treba zaštititi od svijeta (Gruić i Škuflić Horvat, 2016; prema Sorin, 2005). Ako se smatra da stresni ili problemski prizori kod nevine i naivne djece mogu izazvati traumu

¹⁰ <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=60129> (pristupljeno 3. lipnja 2021.)

onda će se i dalje izbjegavati kontroverzne teme jer odrasli odlučuju kako će izgledati dječja književnost i dječje kazalište (Ibid).

U zadnjim desetljećima mijenja se pogled na tabu-teme u kazalištu za djecu i više se inzistira na komunikaciji s publikom i poštuje se dječja inteligencija, a trend otvaranja ozbiljnijim temama u kazalištu za djecu pojavio se u Engleskoj, Njemačkoj i Skandinaviji te se širi po svijetu (Gruić i Škuflić Horvat, 2016). Upravo iz tog razloga preokret je bio vidljiv 2014. godine pri održavanju 18. Svjetskog kongresa ASSITEJ na kojem su se pojavile predstave koje tematiziraju: obiteljske odnose, odrastanje, smrt, strahove i smisao života (Gruić i Škuflić Horvat, 2016).

T. Novak (2018) piše da problemski sadržaji pomažu djeci i njihovim roditeljima u lakšem suočavanju s problemima u vlastitom životu. Nadalje, T. Novak (2018) ističe da se teoretičari tabu-temama u kazalištu za djecu i mlade, intenzivnije bave no prije, ali u Hrvatskoj nije tako i da se tabu-teme u hrvatskom kazalištu za djecu i mlade rijetko se pojavljuju jer se još uvijek sve teme ublažavaju. Teme poput droge, silovanja i homoseksualnosti gotovo da i ne postoje u kazalištu za djecu i mlade jer zbog otpora društva da se takva tematika prikazuje djeci, dolazi do toga da takve predstave ne mogu opstati na tržištu (Ibid). Tek unazad nekoliko godina od zastupljenijih tabu-tema, pojavljuje se jedino nasilje, odnosno vršnjačko nasilje (Novak, 2018).

Sve dok će društvo na djecu gledati kao na one koje treba od svega zaštititi, predstave s tabu-temama u najkraćem roku bit će maknute s repertoara, isto vrijedi i za one predstave koje obrazovni sustav ne namjerava prihvatiti (Gruić i Škuflić Horvat, 2016). Autorica V. Lončar (2009) govori o odgovornosti odraslih jer ono što se njima možda sviđa, djeci se neće svidjeti jer postoji mogućnost da izabrani sadržaj nije prikladan za određenu dob.

Negativan utjecaj odgojnih ustanova na odabir predstava u kazalištu za djecu potvrđuje i I. Šimić (2008) koji govori da se u kazalištu za djecu mora lagati, prikivati i prikazivati samo dobre strane svijeta u kojem živimo jer ako ćemo govoriti iskreno i otvoreno sve biti osuđeno na katastrofu jer se ne podudara s normama koje su nametnute.

Tabu-teme u kazalištu nisu dobrodošle zato što bez obzira na to što je predstava katarzična i kvalitetna, odrasli (roditelji, pedagozi, odgojitelji) ipak ne žele odvesti djecu na predstavu *ozbiljnije* tematike (Lončar, 2009).

Na odgoj djece, kao i na odgoj dječje kazališne publike, utjecaj imaju odrasle osobe koje djecu okružuju. Odlasci i razumijevanje kazališta u rukama su odraslih osoba koji će djeci pokazati koliko je kazalište važno kao umjetnost.

3.3. Odgoj kazališne publike

Gledatelj od kazališta očekuje zabavu i to je motivacija za sami odlazak na predstavu, iako zabavu dobivaju kroz film i televiziju, u kazalištu ne očekuju u potpunosti isto (Iveković, 2009). No, iz nekog razloga, većina odraslih smatra da bi djeca u kazalište trebala ići da nešto nauče. Također, djeca koja danas odlaze u kazalište bitno su drugačija. O tome govori i V. Lončar (2008) koja obrađuje pojam *Homo zappiens* koji je novo službeno ime za djecu koja su rođena u razdoblju televizije, mobitela i interneta. Autorica ističe kako se početkom 90-ih u kazalištu za djecu i mlade pojavljuju zanimljivi fenomeni:

1.) fenomen *crtanog filma*, jer je ovo generacija koja je okružena filmom i audiokazetama, a ne toliko pričanjem priča. Samim time pozornost i koncentracija djece se uvelike promijenila.

2.) fenomen *glasne didaskalije* koji označava glasno komentiranje djece viđenoga i upravo zbog toga smanjuje se kazališni doživljaj kao susretanje sa živim glumcem.

3.) fenomen *okretanja sa slušnog na vizualno* okarakteriziran je da je slušanje postalo zanemareno u odnosu na vizualno, a taj fenomen objašnjava zašto poruka poslana sa scene ne dolazi do publike koja, nažalost, više ne zna slušati.

4.) fenomen *poremećenog praga čujnosti* označava nemogućnost djece da čuju sve što se događa na sceni. Prije je taj pojam bio nezamisliv jer kazalište nije poznavalo mikrofoniju i *bubice*, dok je danas to drugačije.

5.) fenomen *konzumiranja jela i hrane* u kazalištu povezan je s fenomenom *glasnih didaskalija* jer djeca dolaskom u kazalište imaju potrebu opremiti se sa što više hrane i pića kao što je običaj pri odlasku u kino.

6.) fenomen *izlaska iz kazališta prije kraja predstave i nepljeskanja* osvrnuo se na nepoznavanje kulture ponašanja u kazalištu.

7.) fenomen *neprihvatanja i nepokazivanja emocija* opisuje kako se od djece danas ne očekuje izražavanje emocija jer dok gledaju televiziju ili dok su na internetu nemaju naviku pokazati nikakav osjećaj vezan za ono što vide (Lončar, 2008).

U istraživanju o mišljenju mladih o kazalištu V. Lončar (2008) na uzorku od 1400 mladih od 14 do 18 godine 2006. godine velik je broj mladih kazalište stavilo na posljednje mjesto kao izbor za provođenje slobodnog vremena. U tom istraživanju kazalište je čak odabrano kao jedna od najmanje praćenih umjetnosti u mladima jer im veću pozornost zaokupljaju glazba i filmovi.

Citirano je istraživanje predstavilo rezultate prema kojima djeca i mladi u kazalište idu ili nekoliko puta godišnje ili samo kada moraju sa školom. Budući da je riječ o istraživanju provedenom na mladim osobama, za kazalište ih najviše motivira profesor i dobra reklama. Također od kazališta očekuju ponajviše zabavu, a tek onda nešto o čemu će moći duže razmišljati (Lončar, 2008). Uzimajući u obzir ove rezultate, jasno je da s odgojem kazališne publike i njegovanjem kulture odlaska u kazalište treba započeti u najranijoj dobi.

Autorice D. Aćin Thelander, I. Navojevec i I. Ristić (2015) u *Priručniku za predškolske ustanove* pišu kako je rani susret s kazalištem ključan za kasnija iskustva i susretanje s drugim granama umjetnosti. Djecu treba pripremati za odlazak u kazalište i poticati interes, radoznalost i kreativnost kako bi kad odrastu nastavili posjećivati kazalište (Ibid). Posjet kazalištu jedinstveno je iskustvo svakom pojedincu tako da pri odlasku u kazalište dijete treba pripremiti na predstavu, uzbuđenje, zvukove, polumrak u gledalištu i ostale estetske mogućnosti koje će se pojaviti tijekom gledanja predstave (Mrduljaš, 2017).

U odgoju djeteta važno je da od najranije dobi stječe naviku odlaska u kazalište (Mrduljaš, 2017). Djetetu je to potrebno kako bi se u njemu pobudila potreba za sudjelovanjem i stvorila potreba za vlastitim stvaralaštvom pa glumište ili kazalište u djetetu trebaju razbuktati maštu i otvoriti oči za neke druge puteve, a kazališnu predstavu treba poimati kao svečanost (Mrduljaš, 2017).

Autorica Z. Ladika (1970) tvrdi kako kazališna odnosno scenska umjetnost djetetu omogućuje shvaćanje svijeta oko sebe. Shodno tome umjetnici i dramski pedagozi koji rade u kazalištu za djecu, moraju znati kako je upravo ona vrlo važan čimbenik u odgoju mlade osobe i s obzirom na to trebaju pristupiti stvaranju kazališta s pažnjom i poštovanjem (Ibid). Ideja kazališta je pronalazak biti života i oplemenjivanje njega samog jer scenska umjetnost prodire u djetetove misli i osjećaje i na neprimjetan način sudjeluje u formiranju kompletnog čovjeka (Ladika, 1970).

Govoreći o svrsi kazališta, Z. Ladika (1970) napominje da kazališne predstave nisu samo razonoda već trebaju imati segment dubljeg značenja kako bi ostale što duže u sjećanju gledatelja. Dijete i svaka osoba emotivno proživljavaju odgledano, stoga je publika vrlo važan kreativni element svake predstave (Ibid). Pomoću scenske umjetnosti u djeci se razvija smisao za ljepotu i plemenitost, pomaže im se pri shvaćanju biti umjetnosti i života te u razvijanju kreativnosti za stvaranje sutrašnjice na koju će naići (Ladika, 1970).

Treba odgajati publiku koja će od najranije dobi voljeti kazalište i koja će se htjeti vraćati u kazalište (Lupi Alvir, 2017). A u kazalištu za djecu trebaju biti zadovoljena tri cilja: treba biti zabavno, treba odgajati i obrazovati te treba poticati društveni rast kroz dramsku umjetnost (Gruić, 2018 b).

Autor I. Mrduljaš (2017) ističe kako kazalište za djecu ima značajne odgojne mogućnosti koje nije lako ispuniti. Estetski obrazovati dijete i stvoriti kulturne navike i uz sve to imati barem česticu zabave koju je danas, više nego ikad, teže dobiti (Mrduljaš, 2017).

Autorice D. Aćin Thelander i sur., (2015) govore da kazalište ne postoji da bi odgajalo, podučavalo ili trebalo služiti svrsi moralnoga i etičkoga, već kazališna umjetnost treba zbunjivati, postavljati pitanja, motivirati i probuditi gledatelja u cijelosti. Nadalje, iste autorice (2015) ističu kako se odlascima u kazalište može značajno utjecati na psihofizički i emocionalni razvoj djeteta. Razgovorom nakon odgledane predstave djeca izražavaju svoje ideje i potrebe te se tako ohrabruju i osamostaljuju da se oslobode stigme govorenja onoga što misle (Ibid). Kazalište proširuje vokabular, potiče razvoj mišljenja, kreativnosti, stvaralaštva i pojam te razumijevanje estetike (Aćin Thelander i sur., 2015).

O poučnosti u kazalištu za djecu piše i I. Gruić (2018 b) koja navodi da se brojni autori bune protiv poučnosti u kazalištu za djecu i mlade jer smatraju da je važniji estetski aspekt kazališta. Istraživanja pokazuju da kazališna praksa ide njima na ruku budući da škole i pedagoški sustav na neki način određuju koja će se tematika postaviti na scenu. Nadalje, ista autorica (Gruić, 2018 b) spominje šest tipova poučavanja po Jacksonu (2007) od najizrazitije do najmanje izražene namjere poučavanja: 1.) kazalište kao propaganda (publiku se uvjerava u nametnute stavove); 2.) kazalište kao poziv na buđenje društvene svijesti (ali ne daje odgovore na postavljena pitanja); 3.) didaktičko kazalište (također želi mijenjati stavove publike); 4.) kazališna intervencija; 5.) dijaloško kazalište (otvara vrata za drugačije poglede na svijet) i 6.) kazalište igre koje fokus stavlja na igru (Gruić, 2018 b; prema Jackson, 2007).

Kada je riječ o obrazovanju u kazalištu za djecu, I. Šimić (2008) ističe kako to nije primarni cilj kazališta jer je to svrha škole, a zadatak je kazališta uspostaviti dijalog između scene i djece. Iz tog će dijaloga djeca kasnije bolje razumjeti sebe i svijet oko sebe (Šimić, 2008).

Autorice L. Futač i I. Gruić (2013) pišu da se odgovornost za pretjeranu didaktičnost i zastarjelost formi u kazalištu za djecu, prebacuju na publiku koju čine odgojitelji, nastavnici i roditelji, jer upravo oni traže da kazališta za djecu bude takvo. Iste autorice (Futač i Gruić, 2013)

navode funkcije koje obilježavaju izvedbu: zabava, stvoriti nešto lijepo, promjena identiteta, promocija zajednice, liječenje, poučavanje, uvjeravanje i bavljenje svetim i/ili demonskim. Dok je najizraženije da kazalište za djecu zabavlja, da je estetično i poučno (Futač i Gruić, 2013; prema Schneider, 2002). Danas su u kazalištu za djecu izražena dva glavna smjera- jedan ističe estetiku, a drugi snažni edukativni i/ili odgojni element, a zabava je prisutna u oba smjera (Futač i Gruić, 2013).

Roditelji mogu pripremati djecu za odlazak u kazalište i to je u svakom slučaju dobrodošlo, ali ipak su za to obrazovani odgojitelji jer su oni prvi pozvani njegovati kulturu dječjih odlazaka u kazalište. Upravo stoga me zanimalo kako to rade i jedni i drugi pa je to istraživačka tema mojeg rada o kojoj će više riječi biti u metodološkim poglavljima koja slijede.

4. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

4.1. Cilj, hipoteze, istraživačka pitanja

Cilj istraživanja bio je saznati koliki utjecaj imaju odrasle osobe (roditelji i odgojitelji) na kazališni odgoj djece vrtićke dobi. Budući da cijeli rad pišem o pravu glasa djece u odabiru onoga što će gledati u kazalištu, voljela bih imati priliku istražiti dječji stav o kazalištu i njihovu recepciju predstava jer to sada nisam mogla zbog pandemije Covid-19. Nadalje, utvrđeno je da navike odlaska u kazalište ovise o roditeljima djece vrtićke dobi i odgojiteljima. Istraživanjem se nastojalo ispitati mišljenje sudionika o sljedećem: a) na koji način djeca gledaju kazališne predstave, b) što je bitno pri odabiru predstave, c) na koji način djeca sudjeluju pri odabiru predstave koja će se gledati, d) što ispitanici misle o ozbiljnim temama u kazalištu za djecu i e) na koji način komuniciraju s djecom prije odlaska u kazalište i nakon odgledane predstave. Istraživanje je bilo podijeljeno na dvije skupine sudionika kako bi se moglo vidjeti na koji način roditelji utječu na odgoj dječje publike, a na koji način odgojno-obrazovna ustanova odnosno vrtić.

Postavljene su sljedeće hipoteze:

H1- Ispitanicima je važno da djeca razumiju svoje kazalište

H2- Ispitanici od kazališta za djecu očekuju prvenstveno obrazovne sadržaje

H3- Dječja je publika talačka publika

4.2. Opis uzorka

Provedeno je ispitivanje s dvije skupine sudionika. Prvu skupinu čine roditelji djece vrtićke dobi s područja Grada Zagreba. U tom istraživanju sudjelovalo je 66 roditelja. Drugu skupinu sačinjavaju odgojiteljice iz vrtića s područja Grada Zagreba. U istraživanju sudjelovala je 31 odgojiteljica. Obje skupine sudionika ispunjavale su upitnik putem *Facebook* grupa ili drugih aplikacija.

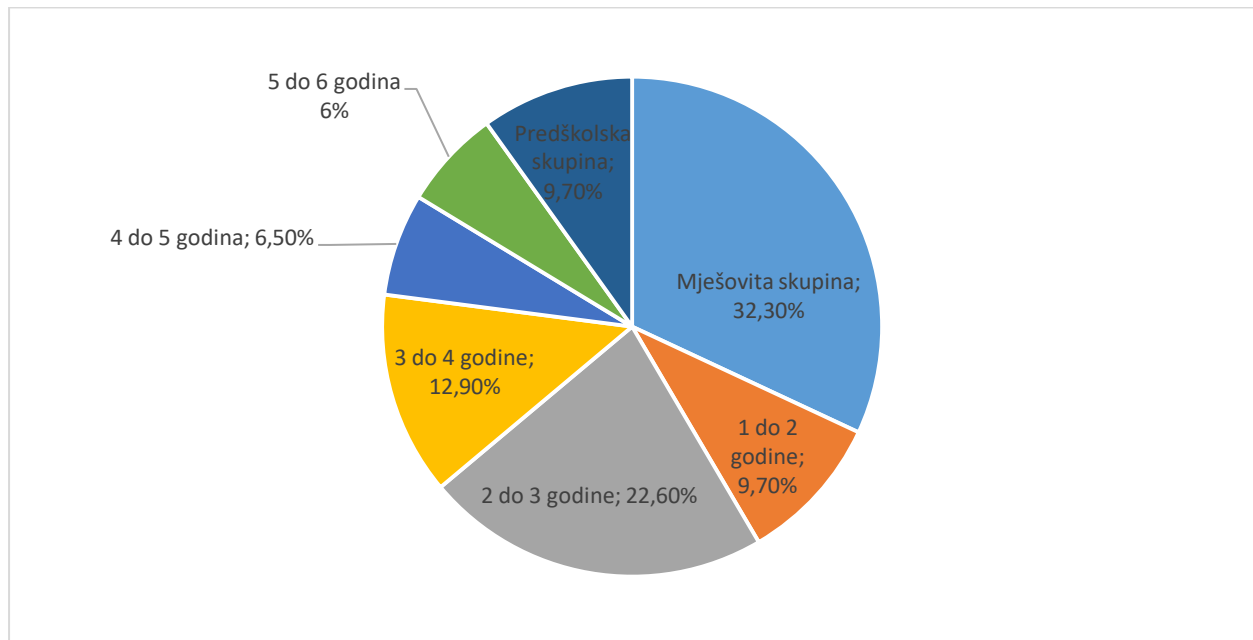
4.3. Prikupljanje podataka i instrumenti

Za potrebe istraživanja osmišljen je *Upitnik o odgoju kazališne publike u dječjem vrtiću* kojeg su ispunjavali roditelji djece vrtićke dobi i odgojitelji iz vrtića s područja Grada Zagreba. Upitnik je bio je u potpunosti anoniman. Ispitanici su mogli odustati od sudjelovanja bilo kojem trenutku. Upitnik su odvojeno ispunjavale odgojiteljice, a zasebno roditelji.

Upitnik sačinjava 17 pitanja, od kojih su dva pitanja bila neobavezna za odgovaranje (ovisno o odgovoru na pitanje koje se nalazilo prije). Upitnik je bio proveden *online* putem i kreiran je u *Google Forms* aplikaciji. Poveznica za upitnik bila je podijeljena putem društvenih mreža *WhatsApp* i *Facebook*. Velik broj ispitanih roditelja ispunio je upitnik poslan u *Facebook* grupe, poput *Tete čuvalice i roditelji koji trebaju čuvanje, Odgojitelji predškolske djece, Odgojitelji i odgojitelji pripravnici*, gdje je koncentracija roditelja i odgojiteljica djece vrtićke dobi vrlo visok. Podatke sam obrađivala kvalitativnom i kvantitativnom metodom. Svi podaci prikazani su grafikonima jer su kvalitativni podaci prerađeni u kvantitativne zbog lakšeg pregleda rezultata.

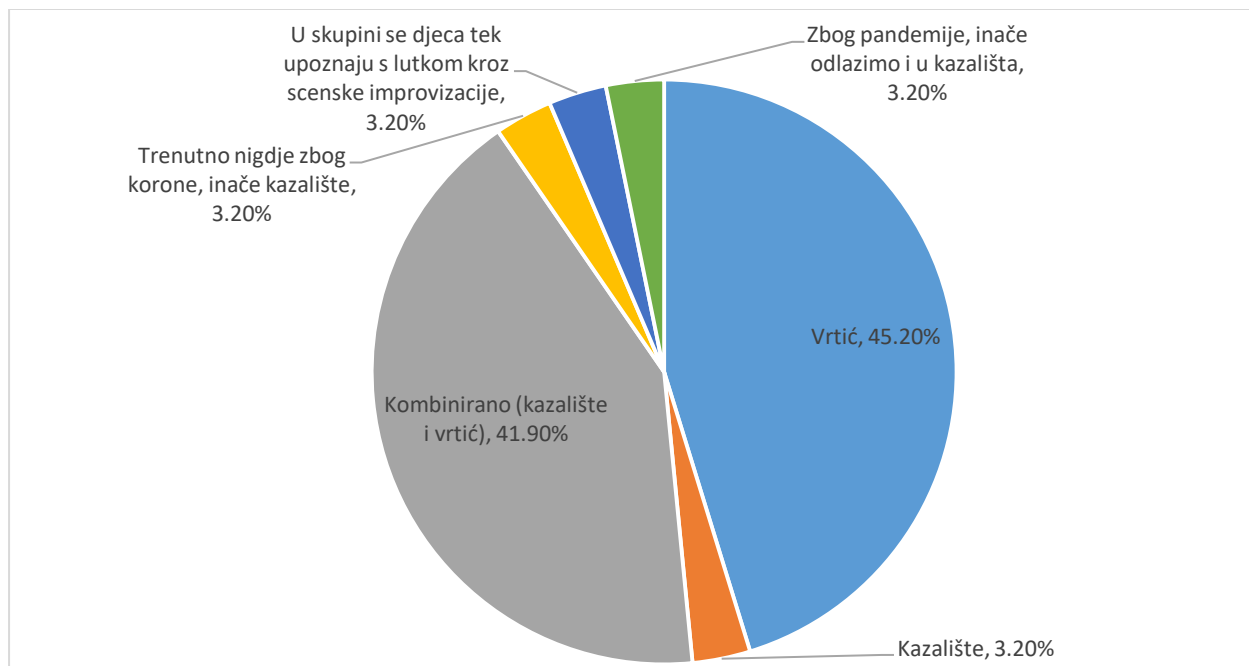
5. REZULTATI

Prvo ću prikazati rezultate istraživanja provedenog među odgojiteljicama. Uzorak se sastoji od 31 odgojiteljice.

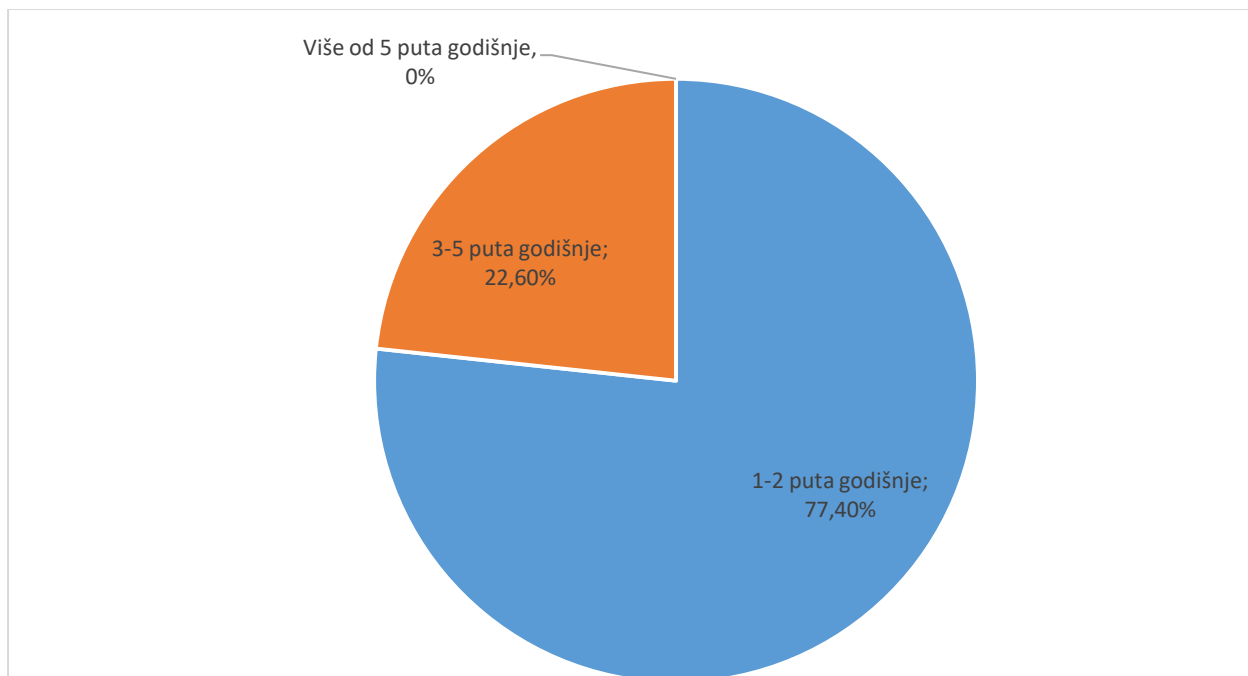
Grafikon 1: Dob djece u odgojno-obrazovnoj skupini u kojoj ste odgojitelj

Grafikon 1. prikazuje postotak dobi djece u odgojno-obrazovnim skupinama na uzorku od 31 odgojiteljice. U grafikonu je vidljivo da najveći broj ispitanih odgojiteljica radi u mješovitim skupinama (32.3 %), dok je druga najzastupljenija dobna skupina djece od 2 do 3 godine (22.6 %). Zatim slijede odgojiteljice koje rade u skupini djece od 3 do 4 godine (12.9 %), pa odgojiteljice koje rade u skupini s djecom predškolske dobi (9.7 %), potom odgojiteljice koje rade u skupini djece starosti od 4 do 5 godina (6.5 %) te u skupini djece u dobi od 5 do 6 godina (6.5 %).

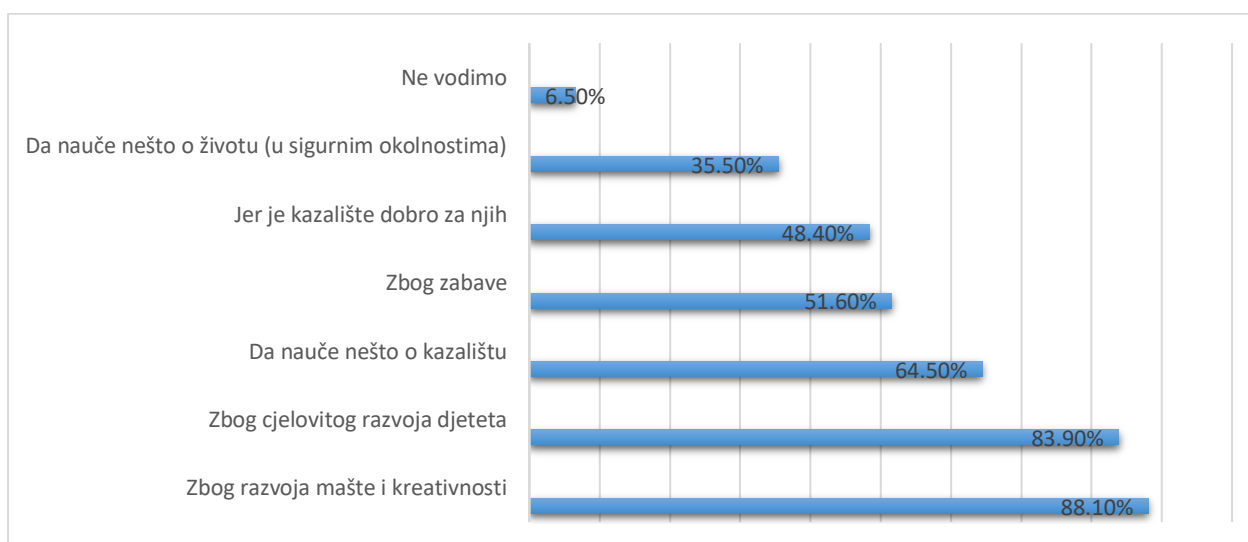
Grafikon 2: Gdje vaša skupina gleda predstave?

Grafikon 2. prikazuje postotke dolaznosti na predstave u kazalište, gledanost predstava u vrtiću ili kombinirano (kazalište i vrtić). Iako je u opisu istraživanja na početku ankete jasno napisano da je riječ o istraživanju čiji se odgovori odnose na vrijeme prije pandemije uzrokovane COVID-19, nekolicina ispitanika je odgovorila da ne idu nigdje zbog pandemije. No, ostali podaci pokazuju znatno veću zastupljenost gledanja predstava u vrtiću nego odlazak u kazalište (svega 3.2 % odlazi na predstave isključivo u kazalište). Kombinirano (kazalište i vrtić) zastupljeno je kod 41.9 % sudionika. Najveći broj ispitanih odgojiteljica odlučilo se za predstave koje se izvode u vrtiću sa 45.2 %.

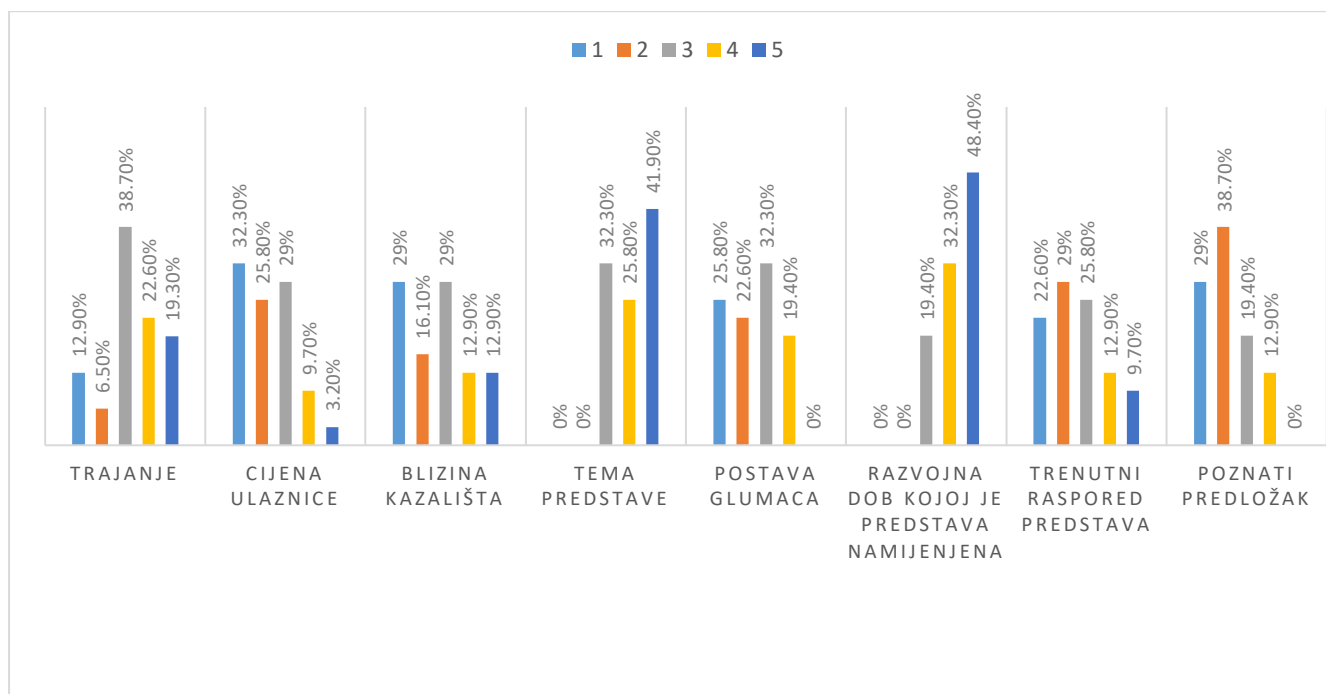
Grafikon 3: Koliko često vodite skupinu u kazalište?

Grafikon 3. pokazuje podatak da 77.4 % djece u sklopu vrtića odlazi od 1 do 2 puta godišnje u kazalište, 22.6 % izjasnilo se da kazalište posjećuju od 3 do 5 puta godišnje. Niti jedan ispitanik nije odgovorio da kazalište posjećuju više od pet puta godišnje.

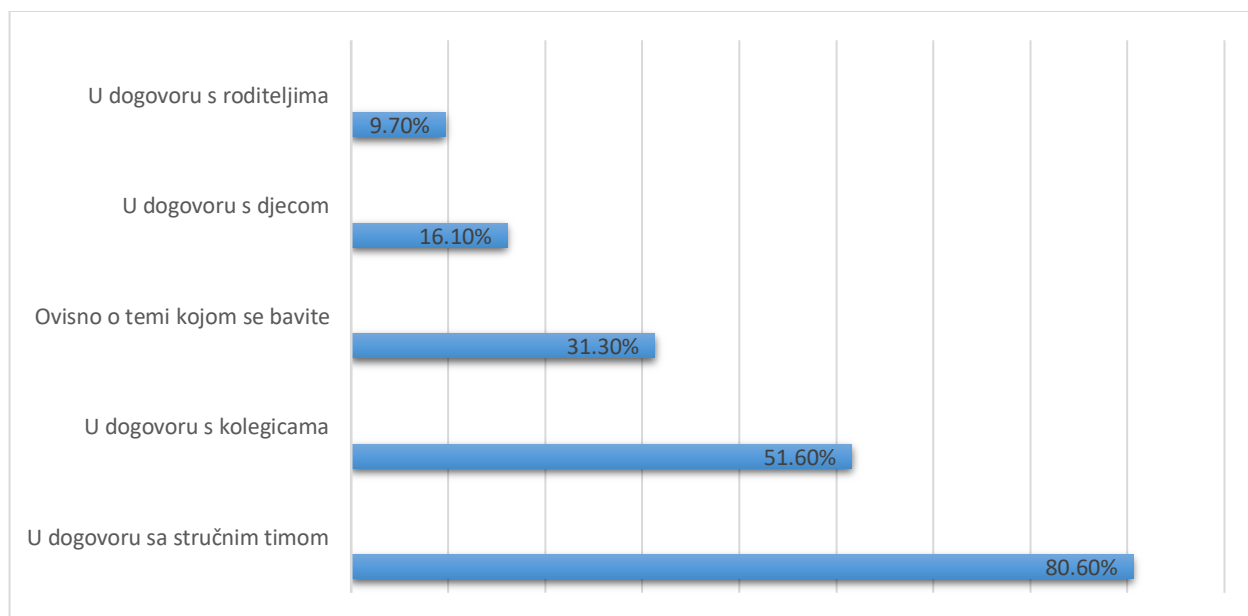
Grafikon 4: Zašto vodite skupinu u kazalište? (možete označiti više odgovora)

Grafikon 4. prikazuje koji su od ponuđenih razloga odlaska u kazalište najzastupljeniji. Budući da se moglo odabrati više odgovora, najviše je ispitanika odabralo kao razloge odlaska u kazalište razvoj mašte i kreativnosti (88.1 %), zatim zbog cjelovitog razvoja djeteta (83.9 %) i zbog zabave (51.6 %). Najmanje je zastupljen odgovor, izuzev neodlaska u kazalište (6.5 %), zbog toga da nešto nauče o životu u sigurnim uvjetima (35.5 %).

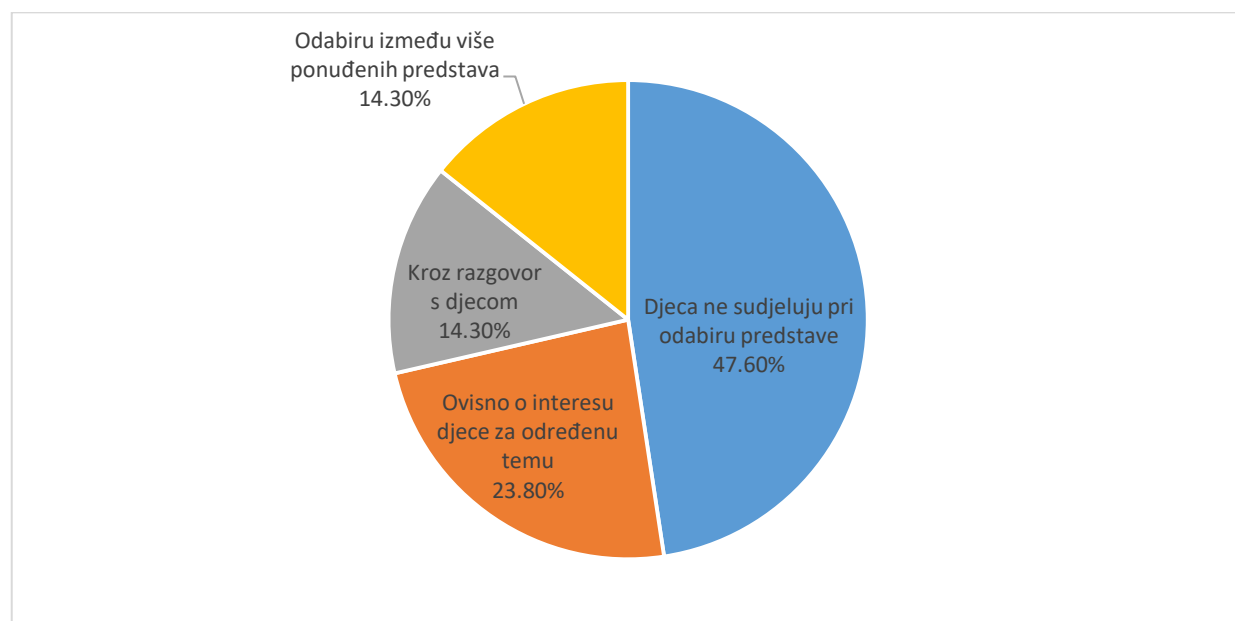
Grafikon 5: Što vam je bitno prilikom odabira predstave? (od 1 do 5 označite po važnosti navedene kriterije: 1 - nije mi bitno, a 5 - jako mi je bitno)

Grafikon 5. prikazuje što je odgojiteljicima bitno prilikom odabira predstave. Svaki kriterij trebali su rangirati po skali od 1 do 5. Trajanje predstave od srednje važnosti je 38.7 % odgojiteljica. Cijena ulaznice nije bitna najvećem broju odgojiteljica (32.3 %). Isto tako blizina kazališta nije bitna (ili srednje bitna) 29 % odgojiteljica. Tema predstave jako je bitna 41.9 % ispitanih odgojiteljica. Postava glumaca od srednje je važnosti 32.3 % ispitanika. Razvojna dob kojoj je predstava namijenjena im je jako bitna sa 48.4 %. Ispitanicima nije toliko važan (29 %) trenutni raspored predstava, dok poznati predložak nije toliko važan 38.7 % ispitanih odgojiteljica.

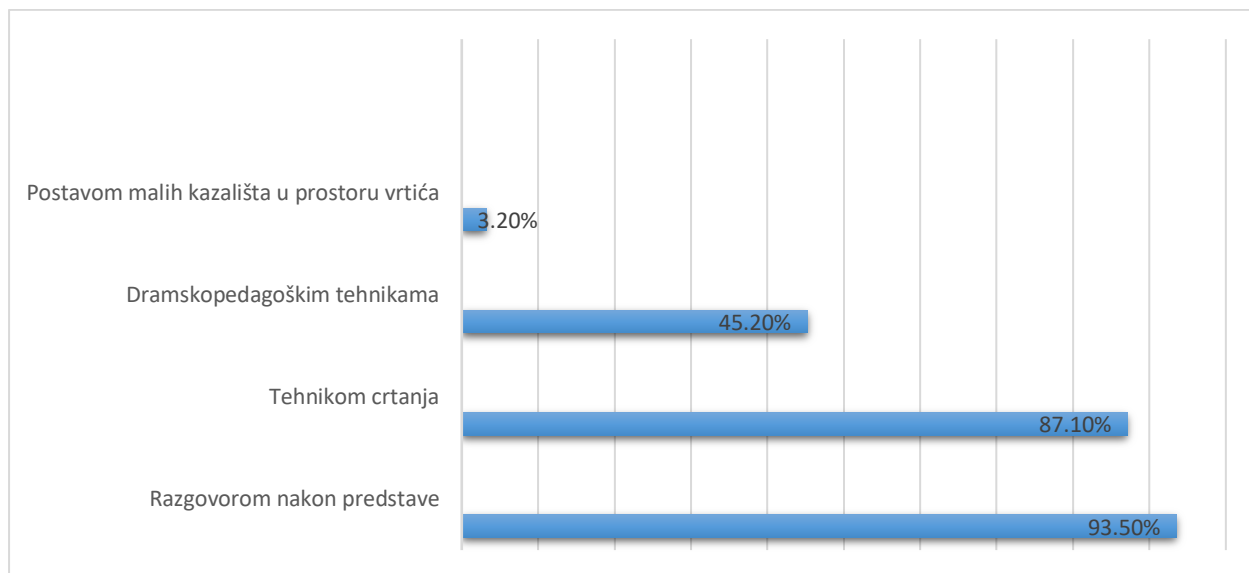
Grafikon 6: Kako odabirete predstavu u vrtiću?

Grafikon 6. prikazuje načine kako i u dogovoru s kime se odlučuje koju predstavu će djeca gledati. Na pitanje se moglo odabrati više odgovora, tako da je 80.6 % sudionika istraživanja reklo da se o odabiru predstave dogovaraju sa stručnim timom, najmanji broj sudionika (9.7 %) označilo je i odgovor dogovor s roditeljima. Svega 16.7 % je odabralo i dogovor s djecom.

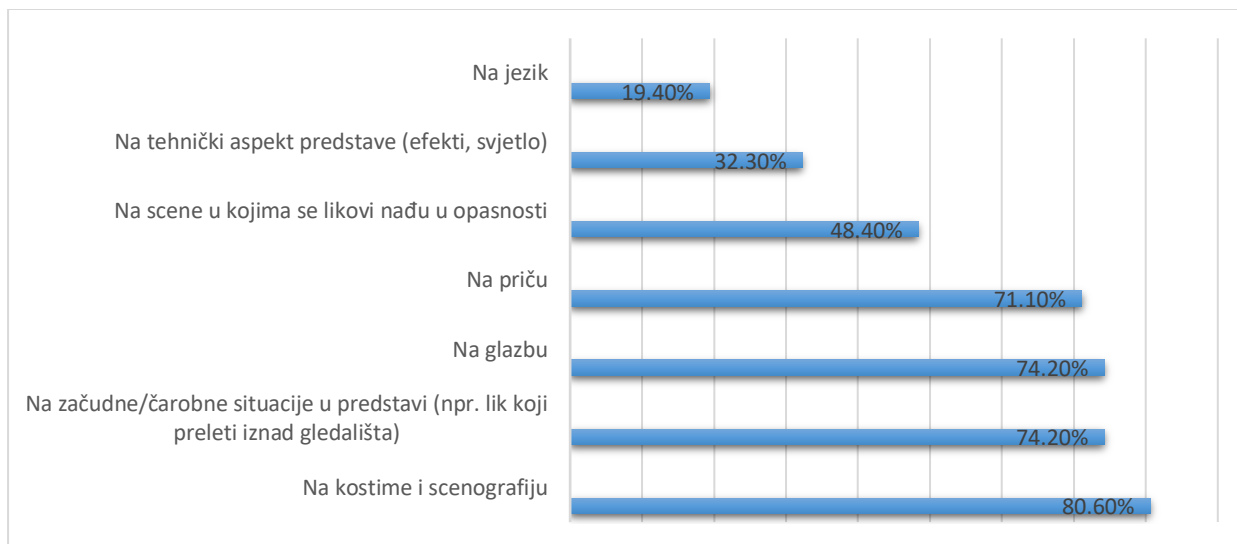
Grafikon 7: Na koji način djeca sudjeluju u odabiru predstave?

Grafikon 7. prikazuje na koji način djeca sudjeluju pri odabiru predstave. Na uzorku od 21 odgovora kvalitativni podaci su kvantitativno obrađeni pa je 47.6 % odgojiteljica odgovorilo da djeca ni na koji način ne sudjeluju pri odabiru predstave. Ostale djecu uključuju u sudjelovanje pri odabiru kroz praćenje interesa djece za određenu temu (23.8 % ispitanika), dok 14.3 % ispitanika djecu uključuje razgovorom, a 14.3 % djeci daju odabir između nekoliko predstava.

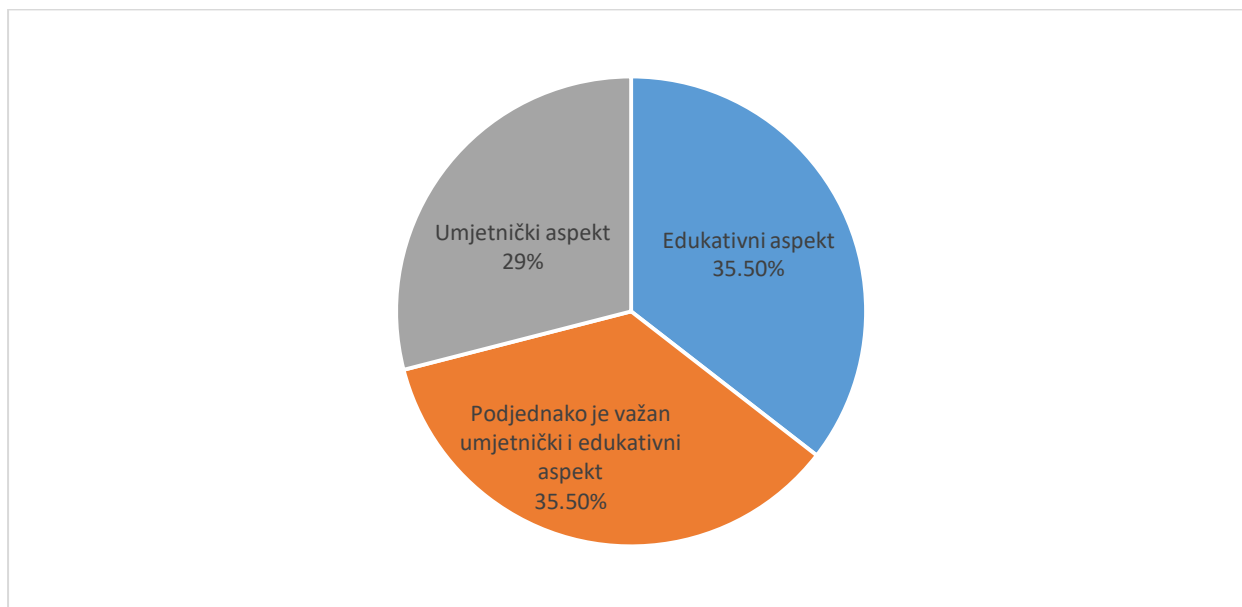
Grafikon 8: Na koji način saznajete kako su djeca doživjela predstavu (možete odabrati više ponuđenih odgovora)?

Grafikon 8. prikazuje postotak na koji način odgojiteljice saznaju kako su djeca doživjela odgledanu predstavu. Na pitanje se moglo izabrati više odgovora. Razgovor nakon predstave odabralo je 93.5 % sudionika. Prema brojnosti odgovora slijedi tehnika crtanja (87.1 %). Svega 45.2 % odlučilo se i za dramskopedagoške tehnike.

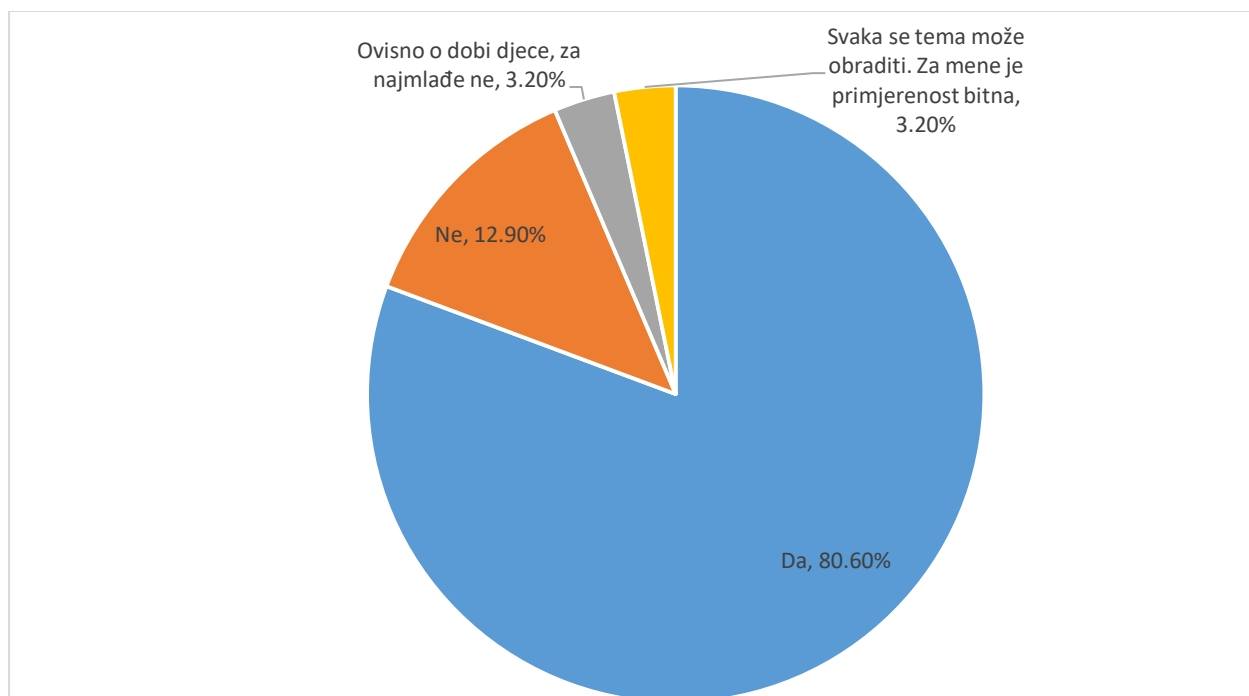
Grafikon 9: Na koje kazališne elemente djeca prilikom interpretacije obraćaju najviše pozornosti? (možete označiti više odgovora)

Grafikon 9. prikazuje da djeca najviše pozornosti obraćaju na kostime i scenografiju (80.6 %). Zatim na začudne elemente u predstavi (74.2 %) i na glazbu (74.2 %). Gotovo isti postotak djece veliku će pozornost posvetiti priči odnosno radnji (71.1 %). Najmanji broj sudionika odabralo je pozornost djece na scene u kojima se likovi nađu u opasnim situacijama (48.4 %), tehničke aspekte predstave (32.3 %) i jezik (19.4 %).

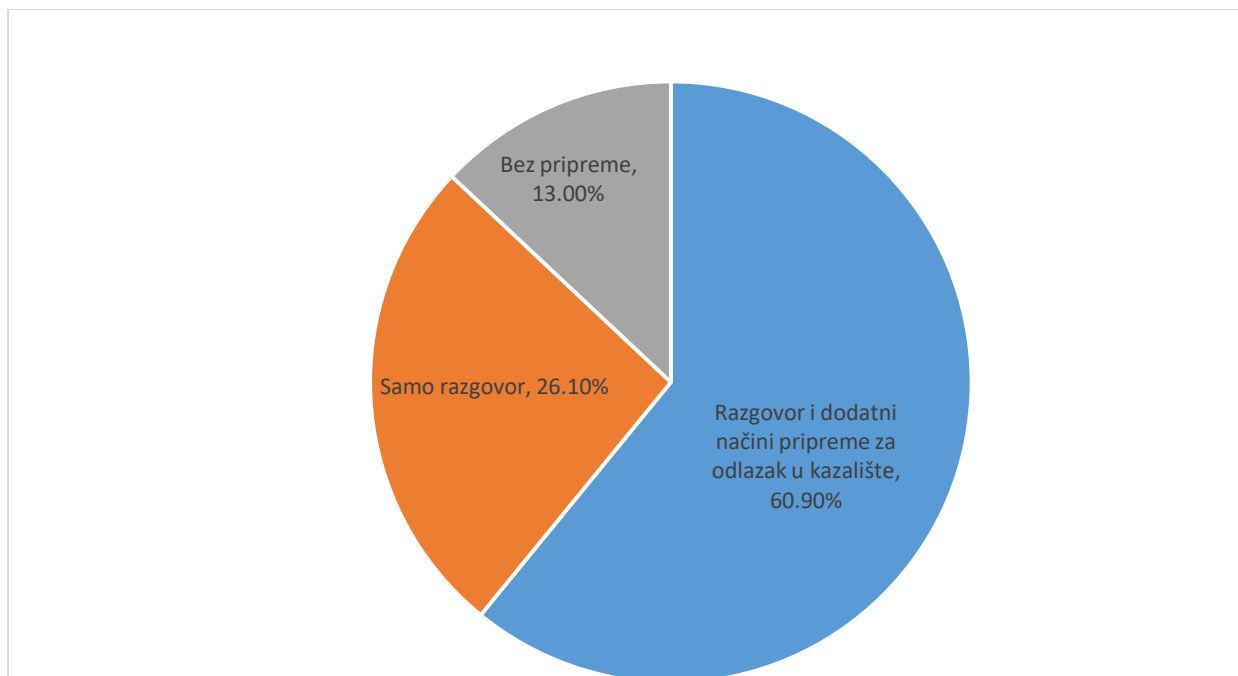
Grafikon 10: Trebaju li predstave za djecu biti i edukativnog karaktera ili je dovoljno da je predstava umjetnički vrijedna (glazba, kostimografija, scenografija, kazališni doživljaj općenito)?

Grafikon 10. prikazuje koliki broj ispitanih odgojiteljica misli da predstave trebaju imati samo edukativni aspekt, samo umjetnički aspekt ili koje misle da predstava treba imati oba elementa. Budući da su ispitanici mogli sami napisati odgovor, kvalitativni podaci su obrađeni u kvantitativne tako da je od 31 odgojiteljice, jednak broj (njih 35.5 %) odabralo je odgovor samo edukativnog aspekta i odgovor da predstava treba imati oboje. Njih 29 % odabralo je odgovor da je bitan samo umjetnički aspekt predstave.

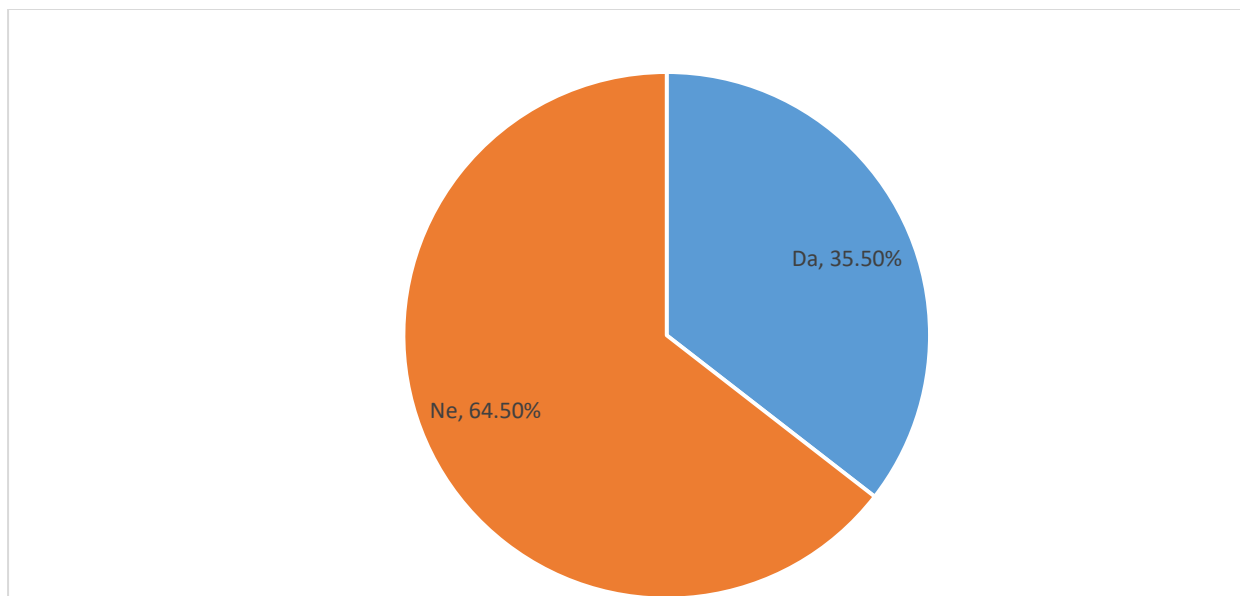
Grafikon 11: Mislite li da u kazalištu za djecu ima mjesta za ozbiljne teme poput bolesti, smrti, razvoda roditelja i sl.?

Grafikon 11. prikazuje mišljenje o tabu-temama u kazalištu za djecu. Čak 80.6 % ispitanika slaže da se djecu treba izložiti ozbiljnim (tabu) temama u kazalištu. Za negativan odgovor odlučilo se 13.3 % ispitanika. Po 3.2 % imaju dva odgovora, a to su da ovisi o dobi djeteta i da je važna primjerenost.

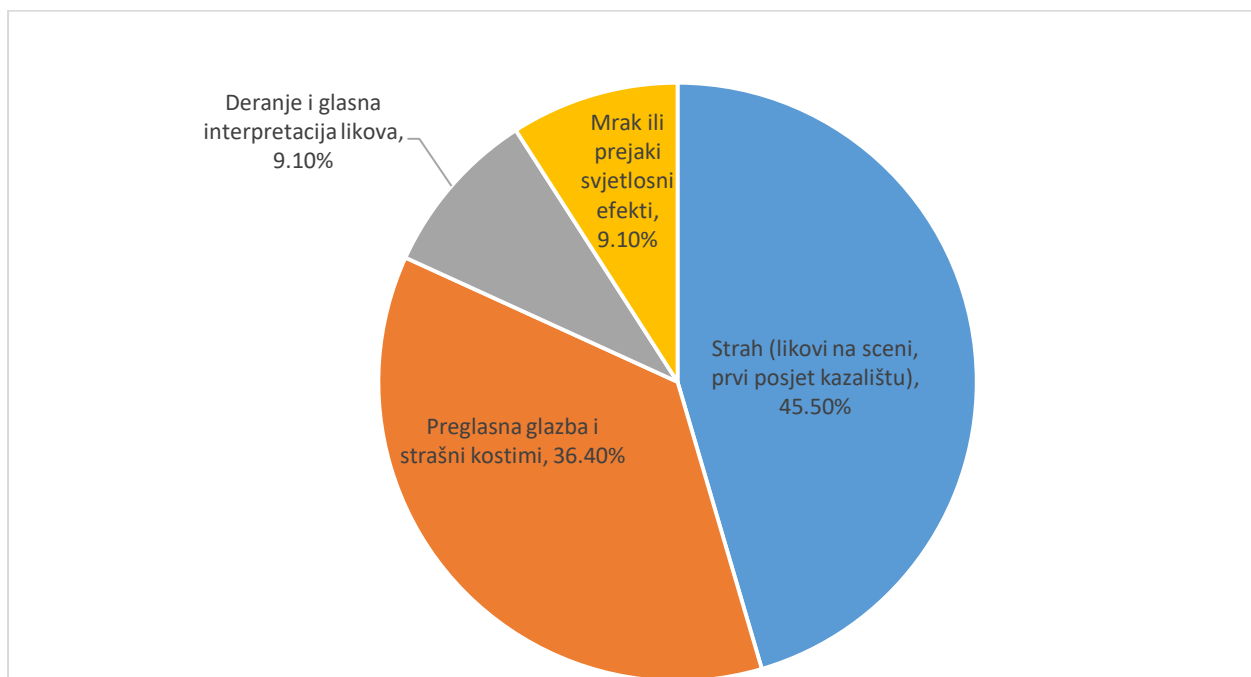
Grafikon 12: Kako pripremate djecu za odlazak u kazalište?

Grafikon 12. prikazuje na koji način ispitane odgojiteljice pripremaju djecu za odlazak u kazalište. Odgovori su rangirani u tri kategorije. Odgovorilo je 26 sudionika te se najveći broj ispitanih odgojiteljica (njih 60.9 %) odlučilo za razgovor i dodatne načine pripreme za odlazak u kazalište, a najmanji broj ispitanika (13 %) u kazalište odlazi bez pripreme.

Grafikon 13: Jeste li ikada izašli s predstave jer se djetetu nije svidjela / jer ga je bilo strah nečega što se odvija na sceni i sl.?

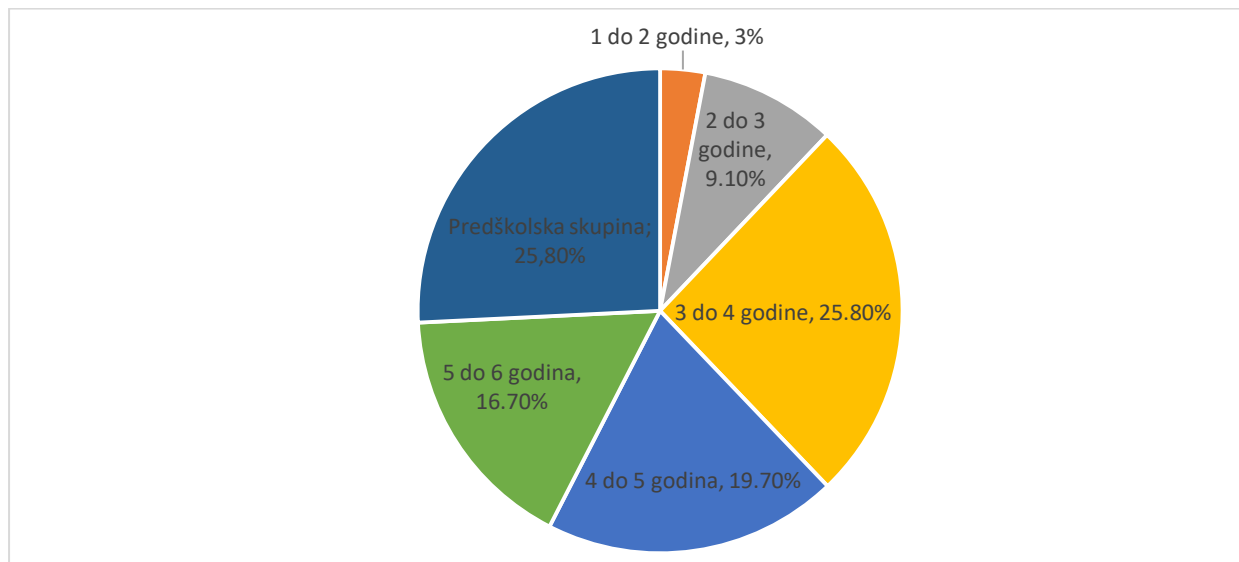
Grafikon 13. prikazuje da je 35.5 % sudionika izašlo iz gledališta ako se neko dijete prestrašilo nečega na sceni. Od 31 sudionika 64.5 % nikada nije izašlo s predstave zbog straha djeteta.

Grafikon 14: Ako ste na prethodno pitanje odgovorili s da, navedite što se dogodilo

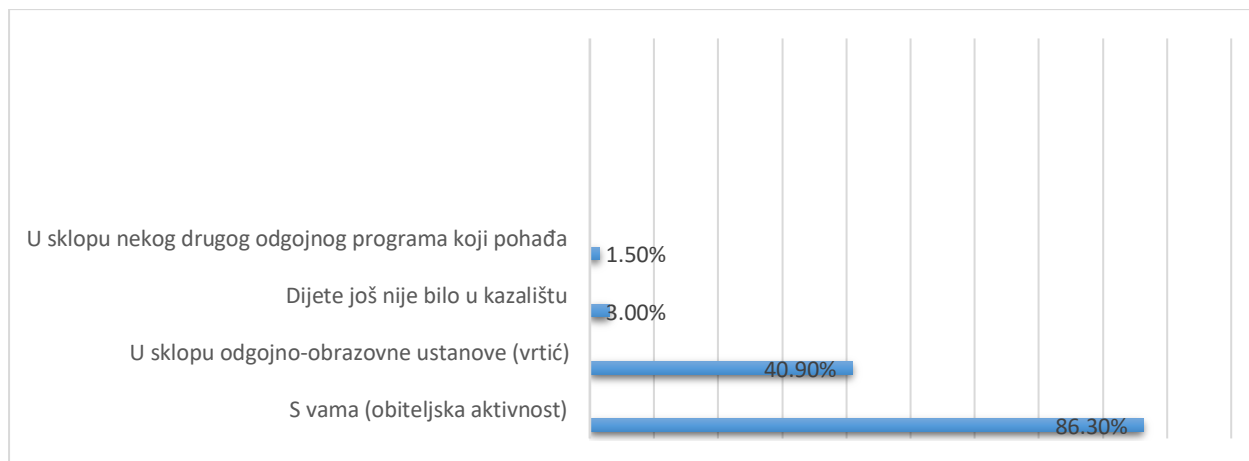
Grafikon 14. prikazuje sve razloge izlaska iz kazališta onih ispitanika koji su odgovorili na prethodno pitanje. Sudionici su odgovarali opisno pa su kvalitativni podaci prerađeni u kvantitative pa od 11 odgovora, najveći broj sudionika (45.5 %) se odlučio za odgovor koji je povezan sa strahom koje je nešto na sceni prouzročilo kod djeteta, zatim 36.4 % sudionika govori da je razlog izlaska iz kazališta bila preglasna glazba ili strašni kostimi. Dok ostali izlaze iz kazališta zbog deranja i glasne interpretacije likova (9.1 %) i mraka ili prejakih svjetlosnih efekata (9.1 %).

Prikaz rezultata istraživanja provedenog među roditeljima. Uzorak se sastoji od 66 roditelja.

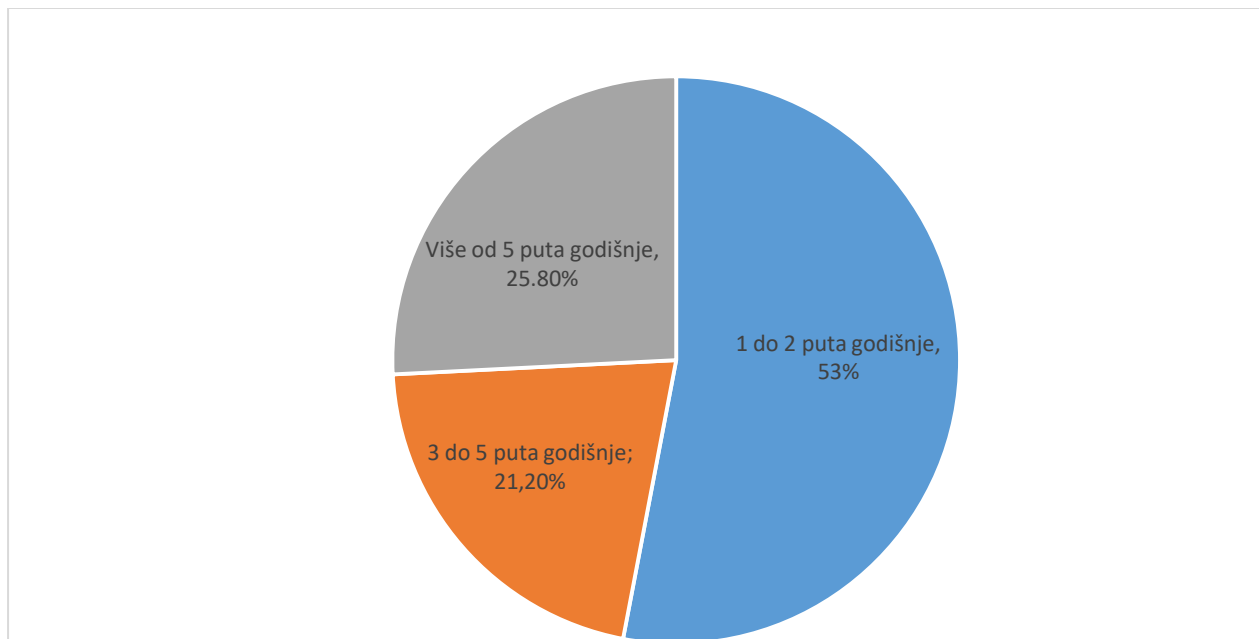
Grafikon 15: Dob djeteta (ako imate više djece vrtičke dobi, molim da za svako dijete zasebno ispunite anketu).

Grafikon 15. prikazuje da na 66 ispitanika najveći postotak (25.8 %) ima dijete predškolske dobi ili dijete u dobi od 3 do 4 godine, zatim 19.7 % ispitanika ima dijete u dobi od 4 do 5 godina. Dijete u dobi 5 do 6 godina ima 16.7 % ispitanih, dok 9.1 % ima dijete u dobi od 2 do 3 godine. Najmanji broj ispitanih ima dijete u dobi od 1 do 2 godine (3 %).

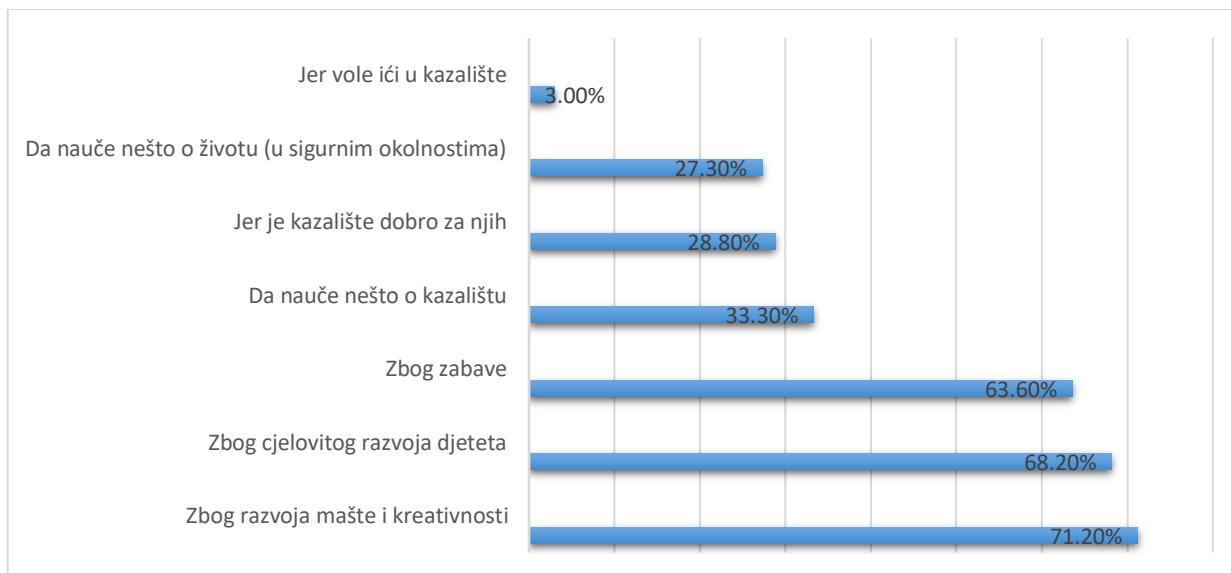
Grafikon 16: S kime vaše dijete odlazi u kazalište (možete navesti više odgovora)?

Grafikon 16. prikazuje postotak dolaznosti u kazalište prema ispitanim roditeljima. Sudionici su mogli odabrati više odgovora. Najviše ih se odlučilo za odgovor da u kazalište odlaze kao obitelj (obiteljska aktivnost) što je 86.3 %. Njih 40.9 % odabralo je da u djeca u kazalište odlaze u sklopu odgojno-obrazovne ustanove/vrtića.

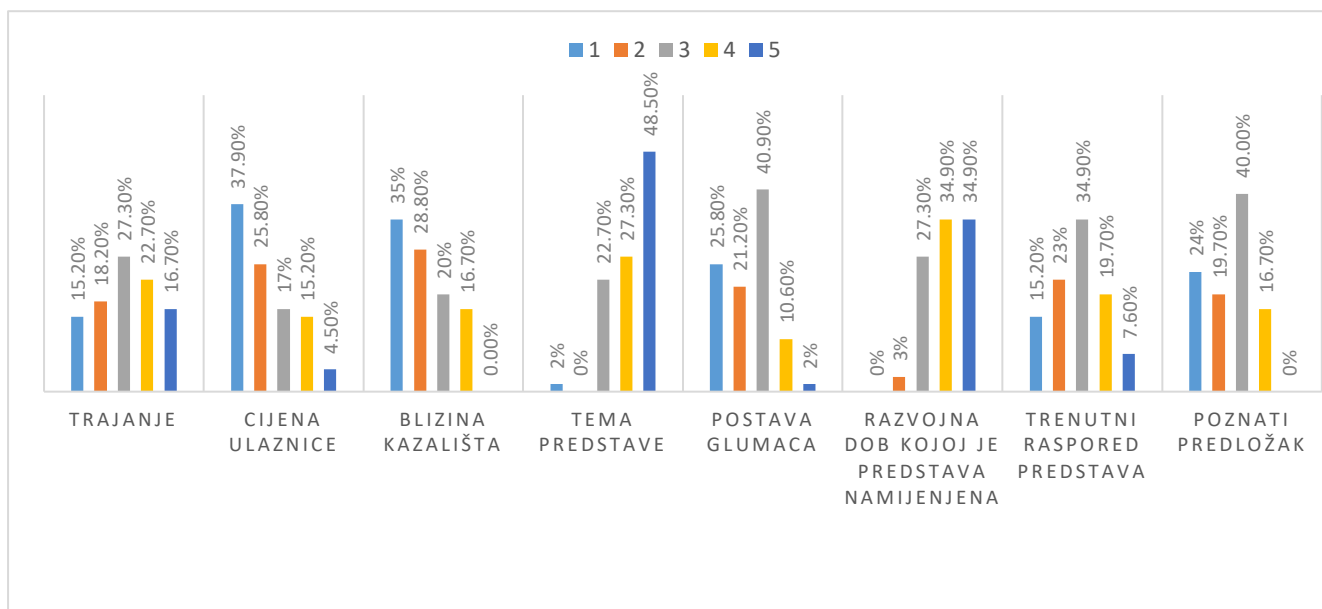
Grafikon 17: Koliko često vaše dijete ide u kazalište?

Grafikon 17. prikazuje postotak djetetovu dolaznosti u kazalište na godišnjoj razni. Najveći broj ispitanika odlučilo se za odgovor da u dijete kazalište odlaze 1 do 2 puta godišnje (53 %). Zatim njih 25.8 % odabralo je odgovor više od 5 puta godišnje. Najmanji broj sudionika izabralo je djetetovu posjećenost kazalištu od 3 do 5 puta godišnje (21.2 %).

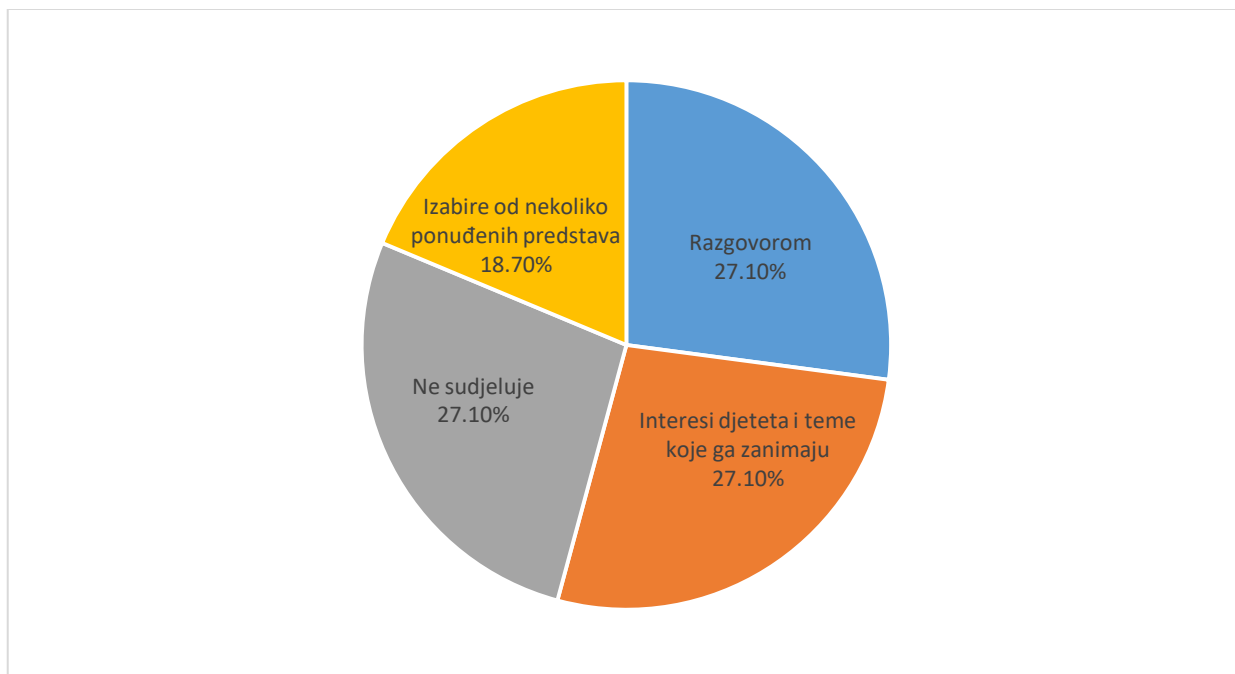
Grafikon 18: Zašto vaše dijete ide u kazalište? (možete označiti više odgovora)

Grafikon 18. prikazuje razloge odlaska u kazalište s djetetom u postocima. Roditelji su mogli odabrati više odgovora. Najveći broj (71.2 %) odlučilo se za razlog odlaska u kazalište jer ono razvija maštu i kreativnost. Zatim 68.2 % zbog cjelovitog razvoja djeteta, 63.6 % zbog zabave, 33.3 % zbog toga da dijete nauči nešto o kazalištu. Gotovo isti postotak dijele razlozi da je kazalište dobro za dijete (28.8 %) i da djeca nauče nešto u sigurnim uvjetima (27.3 %). Dijete u kazalište vodi 3 % roditelja jer navode da dijete voli ići u kazalište.

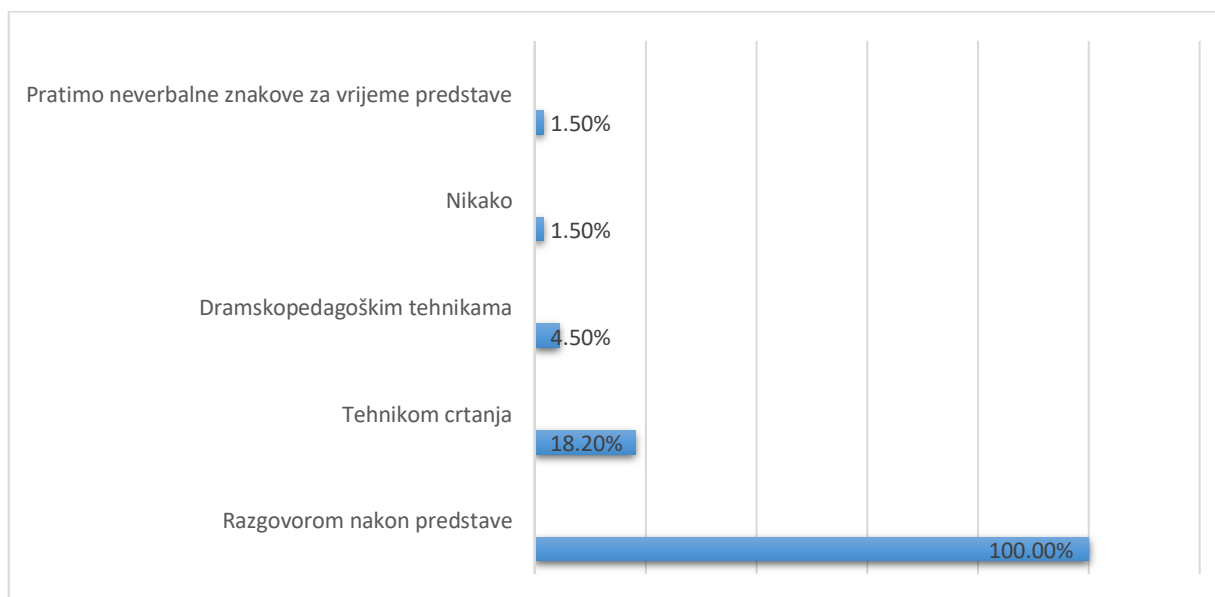
Grafikon 19: Što je vama bitno prilikom odabira predstave? (od 1 do 5 označite po važnosti navedene kriterije, 1 - nije mi bitno, a 5 - jako mi je bitno)

Grafikon 19. prikazuje što je roditeljima bitno prilikom odabira predstave. Svaki kriterij trebali su rangirati na skali od 1 do 5. Trajanje predstave od srednje važnosti je 27.3 % roditelja. Cijena ulaznice nije bitna najvećem broju roditelja (37.9 %). Isto tako blizina kazališta nije bitna 35 % roditelja. Tema predstave jako je bitna 48.5 % ispitanih roditelja. Postava glumaca od srednje je važnosti 40.9 % ispitanika. Razvojna dob im je bitna ili jako bitna sa 34.9 %. Od srednje važnosti (34.9 %) im je trenutni raspored predstava, dok je poznati predložak od srednje važnosti 40 % ispitanih roditelja.

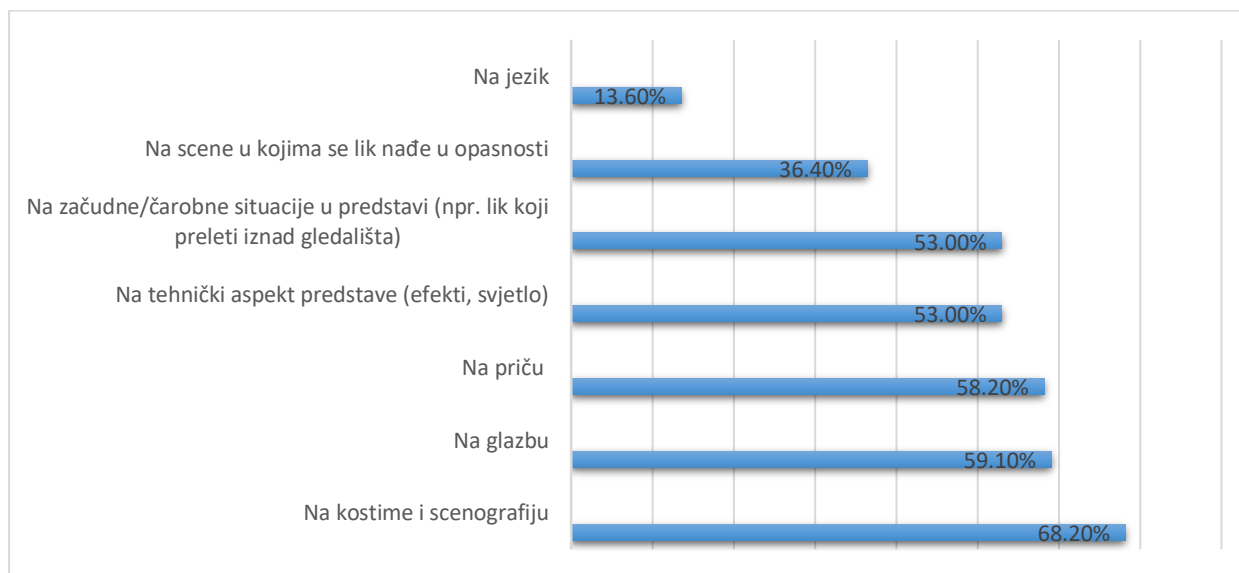
Grafikon 20: Na koji način dijete sudjeluje u odabiru predstave?

Grafikon 20. prikazuje kategorizirane odgovore na pitanje sudjeluju li djeca u odabiru predstave. Na ovo pitanje odgovorilo je 59 roditelja, a pitanje je bilo postavljeno tako da je zahtjevalo opisni odgovor. Najmanji broj ispitanika (18.7 %) izabire predstavu od njih nekoliko. Dok razgovorom, ovisno o interesima djeteta i kategorija da djeca ne sudjeluju pri odabiru, odabrao je jednak broj ispitanika za svaku kategoriju (27.1 %).

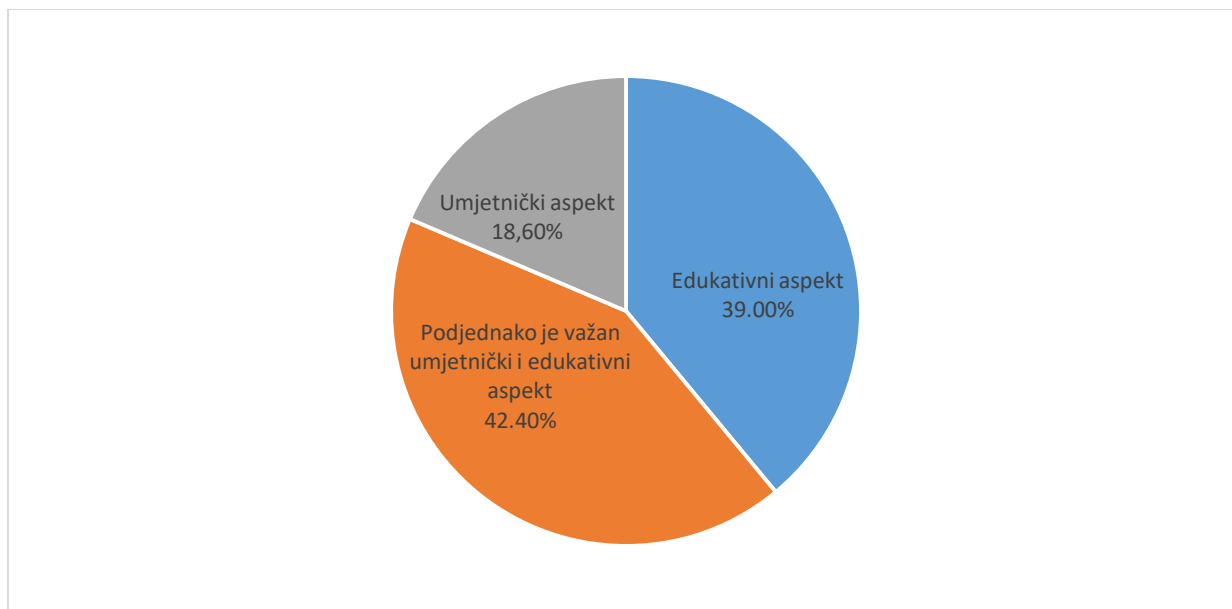
Grafikon 21: Na koji način saznajete kako je dijete doživjelo predstavu? (možete odabrati više ponuđenih odgovora)

Grafikon 21. prikazuje postotni prikaz na koji način roditelji saznaju kako je dijete doživjelo predstavu. Osim ponuđenih odgovora, kojih su mogli odabrati više, mogli su dodati načine na koje saznaju kako je dijete doživjelo predstavu. Svi ispitanici naveli su razgovor, dok su i tehniku crtanja odabrali u 18.2 %, a dramskopedagoške tehnike odabrane su od 4.5 % sudionika. Svega 1.5 % sudionika odabralo je odgovor da nikako ne saznaju kako je dijete doživjelo predstavu i 1.5 % da prate neverbalne znakove za vrijeme predstave.

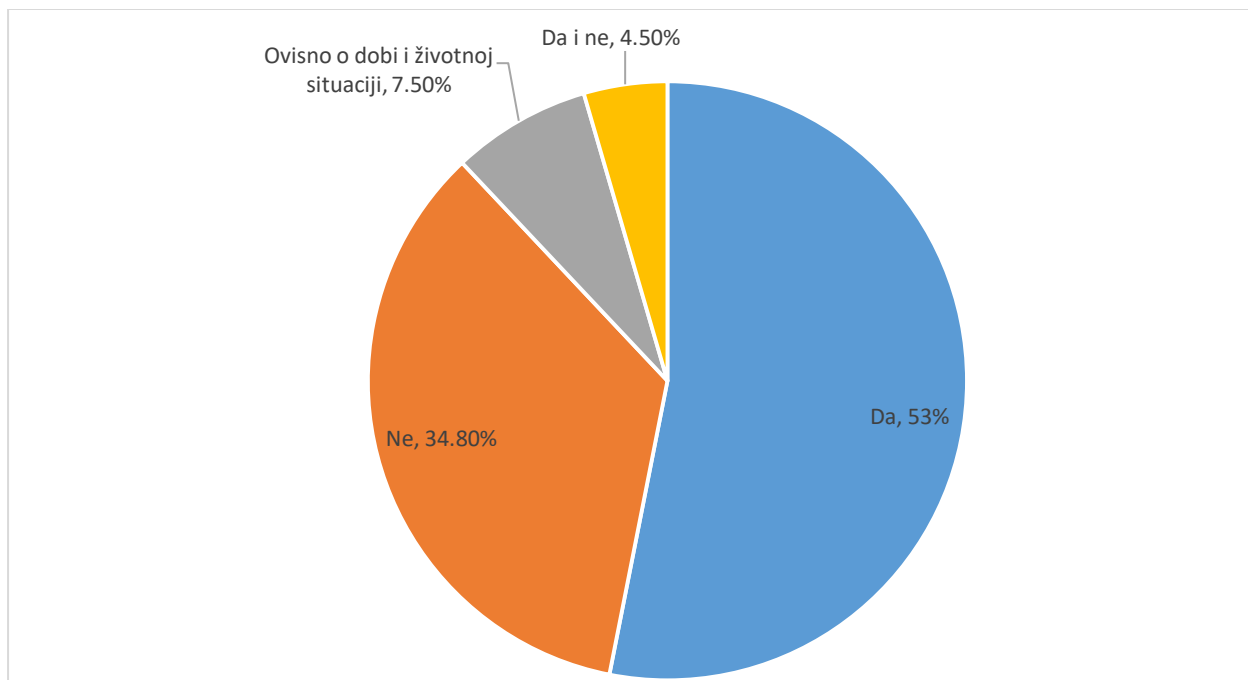
Grafikon 22: Na koje kazališne elemente dijete prilikom interpretacije obraća najviše pozornosti? (možete označiti više odgovora)

Grafikon 22. prikazuje postotni prikaz na koje kazališne elemente dijete prilikom interpretacije obraća najviše pozornosti. Moglo se odabrati više odgovora. Na priču i kostime i scenografiju se odlučio isti broj sudionika (68.2 %), na glazbu 59.1 %, na tehničke aspekte predstave kao što su efekti i svjetla te začudne/čarobne situacije 53 % sudionika. Na scene u kojima se likovi nađu u opasnoj situaciji 36.4%, a najmanji postotak sudionika je odabralo i jezik (13.6 %).

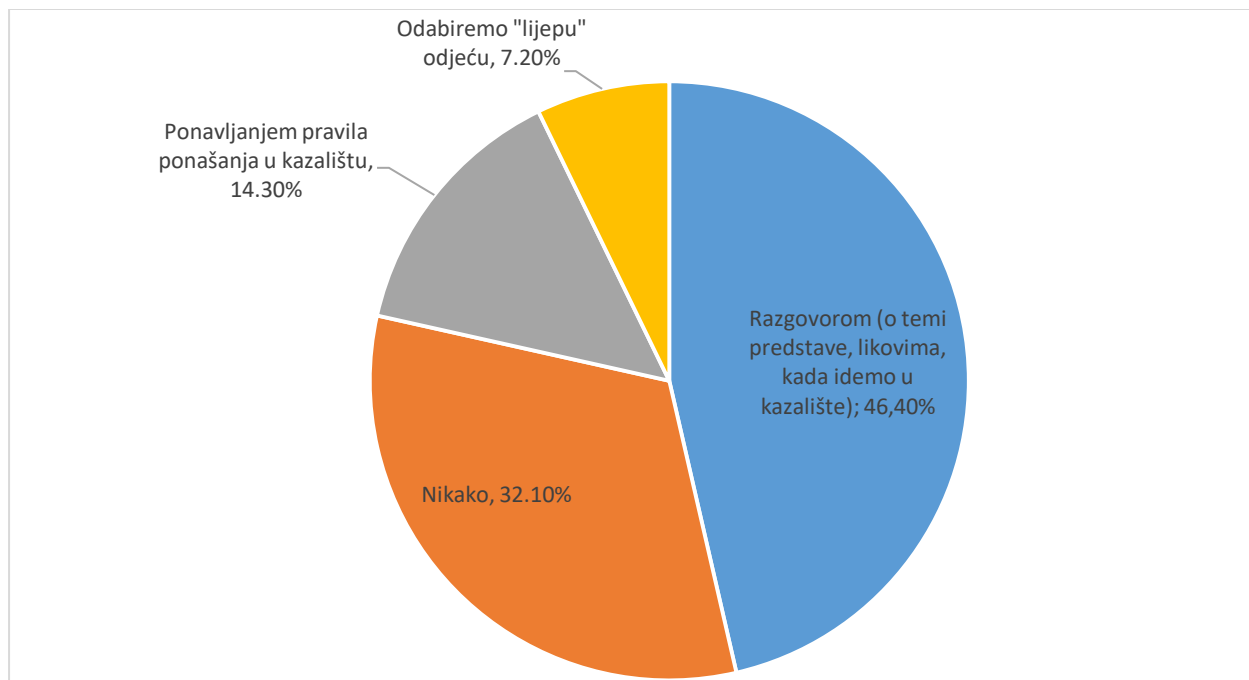
Grafikon 23: Trebaju li predstave za djecu biti i edukativnog karaktera ili je dovoljno da je predstava umjetnički vrijedna (glazba, kostimografija, scenografija, kazališni doživljaj općenito)?

Grafikon 23. prikazuje odgovore 59 ispitanika od kojih je podjednaku važnost umjetničkom i edukativnom aspektu dalo 42.4 % sudionika, samo edukativni aspekt odabralo je 39 % sudionika i 18.6 % sudionika odlučilo se za odgovor da im je bitan samo umjetnički aspekt predstave.

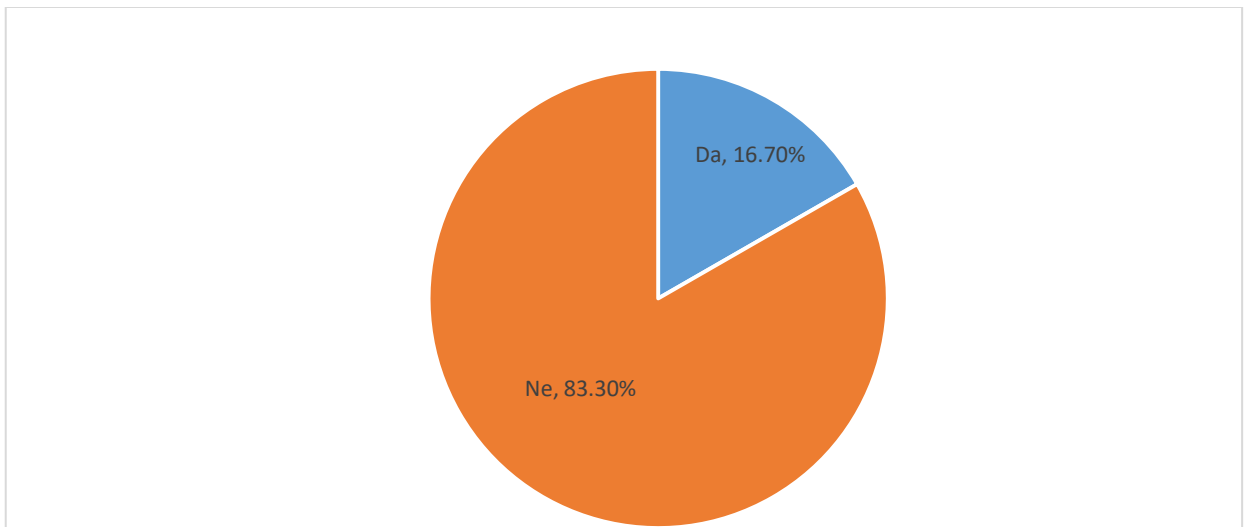
Grafikon 24: Mislite li da u kazalištu za djecu ima mjesta za ozbiljne teme poput bolesti, smrti, razvoda roditelja i sl.?

Grafikon 24. prikazuje postotni prikaz koliko roditelja misli da u kazalištu za djecu ima mjesta za ozbiljne/tabu-teme. Ispitanici su mogli dodati ostala mišljenja tako da je 53 % odabralo potvrđan odgovor, dok 34.8 % sudionika dijeli mišljenje da kazalište za djecu ne treba obrađivati tabu-teme. Ostali odgovori bili su: da i ne sa 4.5 % i ovisno o dobi i životnoj situaciji sa 7.5 %.

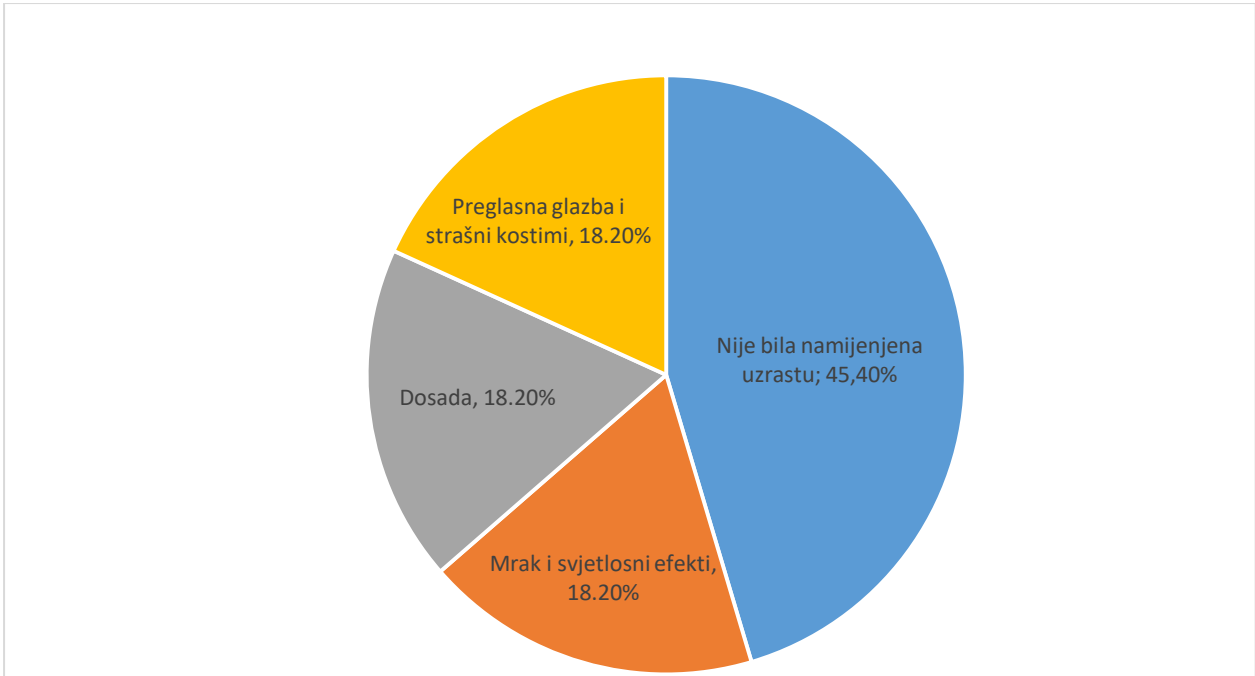
Grafikon 25: Kako pripremate dijete za odlazak u kazalište?

Grafikon 25. prikazuje kategorizirane odgovore 56 ispitanika na pitanje kako pripremaju dijete za odlazak u kazalište. Ispitanici nisu imali ponuđene odgovore tako da su kasnije odgovori kategorizirani i kvalitativnom metodom obrađeni. Razgovorom djecu priprema 46.4 % ispitanika, a 32.1 % ispitanika ni na koji način ne priprema dijete za odlazak na predstavu. Pravila ponašanja u kazalištu ponavlja 14.3 % ispitanika, a 7.2 % ispitanika dijete za kazalište priprema odabirom „lijepu“ odjeću.

Grafikon 26: Jeste li ikada izašli s predstave jer se djetetu nije sviđjela / jer ga je bilo strah nečega što se odvija na sceni i sl.?

Grafikon 26. prikazuje koji postotak sudionika je napustio gledalište ako se djetetu nije sviđjela predstava ili ga je nešto prestrašilo što se odvijalo na sceni. Postotak sudionika koji nisu otišli s predstave je 83.3 %, dok je 16.7 % napustilo predstavu.

Grafikon 27: Ako ste na prethodno pitanje odgovorili s da, opišite što se dogodilo.

Grafikon 27. prikazuje razloge izlaska iz kazališta onih ispitanika koji su odgovorili na prethodno pitanje. Odgovori su bili kategorizirani i prebrojani pozajedničkim obilježjima te obrađeni kvantitativnom metodom. Od 11 odgovora, najveći broj sudionika (45.4 %) odlučio se za odgovor da predstava nije bila namijenjena djetetovoj dobi. Ostali odgovori imaju isti postotak unosa (18.2 %) na razloge kao što su mrak i svjetlosni efekti, dosadna predstava, preglasna glazba i strašni kostimi.

6. RASPRAVA

Cilj istraživanja bio je saznati na koje sve načine odrasle osobe utječu na kazališni odgoj djece vrtićke dobi i koliko im je odgoj djece kao publike važan. Na početku istraživanja postavljene su tri hipoteze.

Prva hipoteza je bila: Ispitanicima je važno da djeca razumiju svoje kazalište. Kako bi se ispitala ova hipoteza, postavljana su pitanja koja se odnose na ono što im je bitno prilikom odabira predstave, kako odabiru predstavu koju će djeca gledati, na koje kazališne elemente djeca obraćaju najviše pozornosti i kako pripremaju djecu za odlazak u kazalište? U teorijskom dijelu rada spominjan je autor W. Schneider (2002) koji govori kako su djeca u kazalištu pojedinci, a ne grupa i svakome od njih kazalište treba biti doživljaj koji uključuje razmjenu i eksperimentiranje, ono treba iskušavati mlade i pripremati na budućnost, a sve to u svrsi školovanja gledanja, estetskog odgoja i kulturnog obrazovanja. Stoga, dobiveni rezultati pokazuju da je odgojiteljima i roditeljima najbitnije pri odabiru predstave tema predstave (odgojitelji 41.9 %, roditelji 48.5 %) i razvojna dob kojoj je predstava namijenjena (odgojitelji 48.4 % roditelji 34.9 %), objema skupinama ispitanika je najmanje važna blizina kazališta (odgojitelji 29 %, roditelji 35 %). Iz tog rezultata vidimo da obje skupine sudionika vode brigu o razvojnoj dobi kojoj je predstava namijenjena, dok im je druga vrlo bitna stavka tema predstave i upravo to nas može dovesti do promišljanja na koji način roditelji i odgojitelji (odrasli) biraju tematiku kojoj će izložiti svoje dijete odnosno odgojno-obrazovnu skupinu. Odgojiteljice predstave odabiru u najvećem broju sa stručnim timom (80.6 %) ili kolegicama (51.6 %), a najmanje u dogovoru s djecom (16.1 %) i roditeljima (9.7 %). Budući da su odgojiteljice najviše odgovarale da predstavu odabiru sa stručnim timom i kolegicama, dovoljno nam pokazuje da njih malo u odabir uključuje djecu. Obje skupine sudionika složile su se da djeca najviše pozornosti prilikom interpretacije predstave obraćaju na kostime i scenografiju (roditelji 68.2 %, a odgojitelji 74.2 %), zatim na glazbu (roditelji 59.1 %, a odgojitelji 74.2 %) i priču (roditelji 53 %, a odgojitelji 71.1 %) a najmanje na jezik (roditelji 13.6%, a odgojitelji 19.4%).

Na pitanje kako pripremaju djecu za kazalište obje skupine ispitanika, nisu imale ponuđene odgovore, već su morali ukratko napisati što rade. Odgojitelji su u najvećem broju (60.9 %) odgovorili da djecu pripremaju razgovorom i dodatnim načinima pripreme za odlazak u kazalište, 13 % ispitanih odgojitelja odgovorilo je da u kazalište odlaze bez pripreme. Roditelji su na isto pitanje odgovorili da djecu pripremaju ponajviše razgovorom (o temi predstave, likovima, kada

idu u kazalište...) njih 46.4 % odgovorilo je upravo tako. Za odlazak na predstavu 32.1 % roditelja nikako ne priprema svoje dijete, pravila ponašanja u kazalištu ponavlja 14.3 % ispitanika, dok njih 7.2 % odabire „lijepu“ odjeću za kazalište. Rezultati pokazuju da je *najpopularnije* djecu za kazalište pripremati razgovorom. Vjerujem da većina ispitanika ne zna na koji način bi još mogli svoje dijete/skupinu pripremiti za odlazak u kazalište. Neke ideje za pripremu mogle bi biti: pričanje priča na tematiku predstave koju će gledati, dramska radionica kroz koju se mogu ponoviti pravila ponašanja u kazalištu i djeci približiti kazalište i scensku umjetnost, može se djetetu/skupini pročitati sinopsis predstave i da oni likovnim tehnikama izraze što misle da ih na predstavi očekuje. Po dobivenim rezultatima vidljivo je da ispitanicima i nije toliko bitno kako djeca razumiju svoje kazalište pa je samim time hipoteza H1 djelomično je potvrđena.

Druga hipoteza glasi: Ispitanici od kazališta za djecu očekuju prvenstveno obrazovne sadržaje. U upitniku je pitanje bilo: trebaju li predstave za djecu biti edukativnog aspekta ili je dovoljno da je predstava umjetnički vrijedna? Istraživanje je pokazalo da 35.5 % odgojitelja bira predstave isključivo po edukativnosti sadržaja koje prikazuju. Isti broj odgojitelja (35.5 %) odlučilo se za umjetnički i edukativni aspekt dok je njih 29 % glasalo da im je u predstavi najbitniji umjetnički doživljaj. Roditelji su najviše glasova, njih 42.4 %, dali za odgovor da im je najvažnije da predstava bude i umjetničkog i edukativnog aspekta, samo je edukativni aspekt bio je važan 39 % ispitanika, dok je za 18.6 % ispitanika najvažniji umjetnički aspekt kao razlog odabira predstave za djecu. Da su danas u kazalištu izražena dva glavna smjera pišu Futać i Gruić (2013), a to su estetika i snažan edukativni karakter i/ili odgojni element. O poučnosti u kazalištu, I. Gruić (2018) kaže kako mnogi autori važnijim smatraju estetski aspekt kazališta, no ipak škole i pedagoški sustav (odnosno odrasli) biraju što će se postaviti na scenu. Edukativnost i umjetnički doživljaj bitan je objema skupinama sudionika. Osobno mislim da ne postoji predstava koja ne uljučuje oba segmenta zato što samim gledanjem predstave, promišljanjem o njoj i razgovorom nakon odgledanog se postiže edukativnost jer trag svake odgledane predstave ostaje trenutno/trajno na gledatelju. Isto tako što god je na scenu postavljeno, postaje umjetnički vrijedno, a upitno je jedino što gledatelj smatra *umjetnički vrijednim*. Budući da su odgovori kod obje skupine sudionika vrlo jednoliki odnosno rangiraju i edukativnost i umjetničku vrijednost gotovo jednako, hipoteza H2 djelomično je potvrđena.

Treća hipoteza glasi: Dječja je publika talačka publika. Kako bi se ova hipoteza potvrdila, u upitniku su postavljena sljedeća pitanja koja nam to mogu otkriti. Na koji način djeca sudjeluju

pri odabiru predstave, na koji način saznajete kako su djeca doživjela predstavu i jeste li ikada izašli s predstave jer se djetetu nije svidjela ili ga je bilo strah nečega što se odvija na sceni te navesti razloge istome? Na pitanje kako djeca sudjeluju pri odabiru predstave, obje skupine sudionika nisu imale ponuđene odgovore, već su morali napisati sami na koji način sudjeluju. Na ovo pitanje odgovorio je 21 ispitanik iz skupine odgojitelja i većina ispitanika koja se odlučila napisati da djeca sudjeluju pri odabiru predstave, napisala je da djeca biraju između nekoliko predstava (14.3 %) ili se prati interes djece za određenu temu (23.8 %). Od 21 odgojitelja, 47.6 % ih je odgovorilo da djeca nemaju nikakvo pravo na odabir predstave koju će gledati. Ovaj rezultat je poražavajuć i u dokazuje tvrdnju da je dječja publika zarobljenička jer odrasle osobe odlučuju čemu (ne) žele izložiti djecu u kazalištu. Od 59 ispitanih roditelja, njih 27.1 % odgovorili su da djecu uključuju u sudjelovanje pri odabiru predstave razgovorom. Također njih 27.1 % je napisalo da prate interese djeteta i teme koje ga zanimaju, a njih 27.1 % ih je napisalo da djeca ni na koji način ne sudjeluju pri odabiru predstave, a 18.7 % ispitanika odabralo je napisati da dijete izabire od nekoliko ponuđenih predstava. O talačkoj publici pisao je M. Reason (2010) koji je rekao da se djecu u kazalište vodi jer je za njih to dobro, ali djeca nemaju utjecaj na ono što će gledati (Reason, 2010). Autorica S. Schonmann (2009) govori da djeca kazalište percipiraju kroz oči odraslih jer upravo odrasli pišu predstave za djecu, glume u njima i oni odabiru što će dijete gledati (Schonmann, 2009). Situacija bi bila puno bolja kada bi se djecu smatralo raznopravnim sudionicima pri odabiru onoga što žele vidjeti u kazalištu, kada bi priprema za odlazak u kazalište bila kvalitetnija i kada bi odrasli ispred svojih interesa stavili želje djece. Na pitanje o načinu saznavanja kako su djeca doživjela predstavu ispitanici su mogli odabrati više ponuđenih odgovora pa je 93.5 % odgojitelja reklo razgovorom nakon predstave ili tehnikom crtanja (87.1 %), a 45.2 % dramskopedagoškim tehnikama. Roditelji su se po važnosti složili s odgojiteljima i to u ovim postocima: razgovor nakon predstave (100 %), tehnikom crtanja (18.2 %), dramskopedagoškim tehnikama (4.5 %). Vidljivo je da će velik broj odgojitelja provoditi dramskopedagoške metode nakon predstave kako bi djeci još više uvećali dojam odgledanog i saznali kako su nešto doživjeli. Razlog zašto roditelji u tolikoj mjeri ne koriste dramskopedagoške metode prilikom saznavanja kako su djeca doživjela predstavu, leži u neznanju na koji način provoditi dramskopedagoške tehnike sa svojim djetetom. Pohvalno je što je kroz ovo pitanje vidljivo da su odgojitelji više educirani kako kroz dramskopedagoške tehnike saznati što je djecu u predstavi najviše iznenadilo, rastuživo, nasmijalo i na drugačiji način djeci približiti kazalište kao umjetnost. Na pitanje jesu li

ikada izašli iz kazališta zbog toga što se predstava djetetu nije svidjela ili ga je nešto prepalo, 64.5 % odgojitelja odgovorilo je s ne, dok je 83.3 % roditelja odgovorilo negativno. Razlozi izlaska iz kazališta vrlo su šaroliki. Odgojitelji najviše puta u svojem odgovoru spominju da su predstavu morali napustiti zbog toga što se dijete prestrašilo likova na sceni ili im je bio prvi posjet kazalištu (45.5 %). Kazalište je napustilo 36.4 % odgojitelja zbog preglasne glazbe ili strašnih kostima. Roditelji su kao najčešći razlog izdvojili neprimjerenost dobi djeteta (45.4 %). Vidljivo je da odgojitelji ipak više pozornosti obraćaju na to da je predstava primjerena dobi djeteta pa iz tog razloga nikada nisu ni izašli s predstave. Uzevši u obzir sve odgovore, hipoteza H3 je potvrđena.

Kroz istraživanje, ispitanici su bili ispitani i pomoću sljedećih pitanja: gdje vaša skupina gleda predstave, s kime vaše dijete odlazi u kazalište, koliko često vodite skupinu/dijete u kazalište, zašto vodite skupinu/dijete u kazalište te što mislite ima li u kazalištu za djecu mjesta za ozbiljne teme? Na pitanje o mjestu gledanja predstave, odgojitelji su u najvećem postotku (45.2 %) rekli u vrtiću, dok ih je 41.9 % reklo da gledaju u vrtiću i u kazalištu, a samo kazalište odabralo je 3.2 % ispitanih odgojitelja. Žalosno je da vrtić kao odgojno-obrazovna ustanova ne inzistira da djeca predstave većinski gledaju u kazalištu jer sami odlazak i boravak u kazalištu djetetu daje pravi osjećaj i ugođaj kazališta kao institucije ili hrama dramske umjetnosti. Na ovo pitanje roditelji nisu odgovarali. Pitanje s kime dijete odlazi u kazalište bilo je upućeno samo roditeljima i moglo se odgovoriti s više odgovora, a čak 86.3 % roditelja navelo je da u kazalište odlaze kao obitelj, 40.9 % njih u sklopu vrtića odnosno odgojno-obrazovne ustanove. Upravo ovim pitanjem nailazimo na problem jer se roditelji u 40.9 % oslanjaju da dijete u kazalište odlazi u sklopu vrtića, a djeca (po odgovorima odgojiteljica) kazalište posjećuju u 41.9 % ali kombinirano s predstavama koje se izvode u vrtiću. Osvrnut ću se na istraživanje provedeno 2014. godine u Dječjem vrtiću Hrvatski Leskovac u kojem je bilo ispitano 142 roditelja i 39 odgojiteljica u kojem saznajemo da 49.3 % roditelja ne odlazi u kazalište s djetetom već se oslanja na ponudu predstava u vrtiću (Alajbeg i Plahutar, 2014). Na sljedeće pitanje koje se odnosi na učestalost odlazaka u kazalište, odgojitelji su rekli da u kazalište odlaze 1 do 2 puta godišnje (77.4 %), njih 22.6 % odlazi u kazalište od 3 do 5 puta, a nitko nije izglasao da u kazalište odlaze više od 5 puta godišnje. Razumljivo je da zbog kurikuluma i cijelog odgojno-obrazovnog sustava nije toliko dostupno otići češće u kazalište zbog previše administracije i dodatnih poslova koji trebaju biti obavljani prije odlaska skupine na predstavu. Kod roditelja je situacija nešto drugačija jer ih je 53 % odgovorilo da u kazalište odlaze 1 do 2 puta godišnje, od 3 do 5 puta vode njih 21.2 %, a više od 5 puta vodi ih 25.8 %. Iznanađujuće

je da 25.8 % roditelja s djetetom kazalište posjećuje više od 5 puta godišnje. Pozivam se ponovno na istraživanje J. Alajbeg i A. Plahutar (2014) u kojem su roditelji naveli da 1 do 2 puta godišnje kazalište s djecom odlaze u 34.5 %, 3 do 5 puta 9.86 % te više od 5 puta godišnje 6.34 % roditelja. S obzirom na to istraživanje, podaci mojeg istraživanja pokazuju bolju godišnju posjećenost kazalištu djece s roditeljima. Sljedeće pitanje odnosilo se na razloge odlaska u kazalište. Odgojitelji u kazalište vode skupinu u 88.1 % zbog razvoja mašte i kreativnosti, a u 83.9 % zbog cjelovitog razvoja djeteta. U najmanjem postotku od 35.5 %, vode ih u kazalište kako bi naučili nešto o životu u sigurnim uvjetima. Roditelji u iznosu od 71.2 %, vode djecu u kazalište zbog razvoja mašte i kreativnosti, a njih 68.2 % zbog cjelovitog razvoja djeteta i 63.6 % roditelja zbog zabave, a najmanje kako bi djeca naučila nešto o životu u sigurnim uvjetima sa 27.3 %. Što se tiče ozbiljnih tema u kazalištu za djecu, 80.6 % odgojitelja rekli su da se s time slažu, dok je 53 % roditelja za ozbiljnije teme u kazalištu za djecu, iako je 7.5 % roditelja za ozbiljnije teme u kazalištu ovisno o dobi i životnoj situaciji. Ovaj podatak nam govori da su odgojitelji ipak otvoreniji za prikazivanje ozbiljnijih tema djeci jer vide značaj obrađivanja takvih tematika u kazalištu. Autorice Gruić i Škuflić Horvat (2013) kažu da dokle god će društvo na djecu gledati kao na one koje treba od svega zaštititi, predstave s tabu-temama u najkraćem roku bit će maknute s repertoara, isto vrijedi i za one predstave koje obrazovni sustav ne namjerava prihvatiti. Naravno, da će roditelji uvijek za svoje dijete htjeti najbolje i pokušat će ga zaštititi što je više moguće, no štiti li se uopće dijete neizlaganjem ozbiljnijim temama? Kada bi bilo pravo vrijeme da se dijete krene izlagati ozbiljnim, po meni životnim, temama? Upravo odrasli neku temu označavaju ozbiljnom (opet se vraćam na pojam talačke publike) i time djeci uskraćuju promišljanje i razumijevanje tema i događaja koji ih okružuju ili će ih u životu susresti.

7. ZAKLJUČAK

„Kazalište za djecu je pogled na život, zrcalo vremena i poticaj za igranje sa stvarnošću“ (Schneider, 2002; str. 24).

Boravkom u kazalištu dijete od najranije dobi kreće u izgradnju potpune osobe. Kazalište je zastupljeno u svakom elementu čovjekova bića jer je ono preslika stvarnosti. Ono nas uči na koji način iskazati osjećaje, daje pozitivne uzore, odvlači nas u svijet mašte, djeluje rehabilitativno i kreativno na svakog publici. Na razvoj kritičkog mišljenja i zdravog pogleda na život kazalište je bitno jer ono u sigurnim uvjetima dijete poučava i gradi. Trebamo biti svjesni da na dječju kazališnu publiku utječu odrasli i da jedino kvalitetno kazališno odgojeni odrasli pojedinci mogu graditi djecu kao sadašnje i buduće kazališne gledatelje i zaljubljenike u drvene daske, crvene zastore i živog glumca. Kao dijete u kazalište sam odlazila gotovo svaki tjedan jer su roditelji vidjeli koliko sam bila oduševljena svime što kazalište jest. Vjerojatno sam zbog toliko čestih odlazaka u kazalište kao dijete, upisala dramsku radionicu sa osam godina kako bih i sama osjetila kako je to biti na sceni i kako nastaje predstava te što sve jedan glumac radi kako bi bio što uvjerljiviji na pozornici.

Kao budućeg odgojitelja i dramskog pedagoga zabrinjava me nekoliko stvari u koje sam dobila uvid nakon provedenog istraživanja. U prvoj hipotezi iznenadilo me koliko odgojitelja i roditelja djecu ne priprema za odlazak u kazalište i još ih ne upućuju na pravila ponašanja u kazalištu. Za vrijeme rada u kazalištu kao hostesa na predstavama, začudilo me koliki broj odraslih osoba koje dolaze u kazalište nisu kazališno odgojeni, a neki od primjera ponašanja su javljanje na mobitel tijekom predstave, jedenje i pijenje za vrijeme predstave, razgovaranje koje je glasnije od glumaca na sceni. Upravo ti primjeri ponašanja u kazalištu potvrđuju fenomene u kazalištu za djecu i mlade koje je opisala V. Lončar (2008) u svojem *Kazalište u Hrvatskoj i mladi (1950.-2007.)*, iako je opisala fenomene koji zahvaćaju djecu i mlade, ovaj fenomen ima korijen u starijim generacijama od kojih su to djeca i mladi upravo naučili. Kada sam djecu koja pohađaju dramske radionice, pitala koliko često idu u kazalište i što kod kazališta vole, u velikom broju su rekli da ne idu često u kazalište niti s roditeljima niti u sklopu odgojno-obrazovne ustanove i kažu da na dramsku radionicu idu samo zato što im roditelji kažu da je to „dobro i lijepo“. Upravo pomoću svog rada u kazalištu želim djeci pokazati kako je kazalište puno više od pretpostavki koje imaju ili koje su im nametnute o kazalištu. Što se tiče druge hipoteze, koja se odnosi na edukativni i umjetnički aspekt, zadovoljna sam dobivenim rezultatima jer pokazuju balans između edukativnog

i umjetničkog doživljaja kod obje skupine sudionika. Treća hipoteza, koja se odnosi na to jesu li dječje publike *talačke* publike, zanimljiv je podatak da 27.1 % ispitanih roditelja ni na koji način dijete ne uključuje u odabir predstave. Iz pozicije budućeg odgojitelja, koji je obrazovan oslušivati, razgovarati s djecom o njihovim interesima i pratiti njihovu razvojnu dob, poražavajuća je činjenica da 47.6 % ispitanih odgojitelja odgovorilo da djeca nemaju nikakav utjecaj na odabir predstave koju će kao skupina gledati. Iz kazališta nije izašlo, ako je djecu nešto na sceni prepalo, 83.3 % roditelja i 64.5 % odgojitelja. Koliko je to pohvalan podatak, postaje diskutabilno jer ako je dijete u strahu onda može ometati roditelja koji ga je doveo, odgojitelja, ostale u publici i na kraju glumce na sceni.

U vrtiću 45.2 % djece gleda predstave, dok 41.9 % odgojitelja kaže da djeca predstave gledaju kombinirano (vrtić+kazalište). Odgajatelji trebaju biti svjesni da kazališni doživljaj postaje takvim ako su djeca u kazalištu s profesionalnim glumcima koji znaju kako djeci približiti predstavu i kazalište. Priredbe u vrtiću ne trebaju se ubrajati u *kazališni doživljaj* jer one to nisu. Na pitanje o učestalosti odlaska skupina u kazalište, čak 77.4 % odgojitelja odlaze u kazalište 1 do 2 puta godišnje što je premalo da djeca usvoje naviku odlaska i bivanja u kazalište. No, razumljivo je zašto je kazalište za djecu, nažalost, toliko nedostižno. Administracija, organizacija, broj odgojitelja i broj djece u skupini i tako dalje. Roditelji ipak imaju bolju dolaznost u kazalište s djecom u godini jer se čak 25.8 % roditelja odlučilo odgovoriti da odlaze u kazalište s djecom više od pet puta godišnje. Ozbiljnije teme u kazalištu dobrodošle su kod 80.6 % odgojitelja, a 53 % kod roditelja. Upravo tabu-teme obrađuje autorica T. Novak (2018) koja piše da problemski sadržaji pomažu djeci i njihovim roditeljima u lakšem suočavanju s problemima u vlastitom životu.

Uloga odgojitelja u odgoju kazališne publike je u tome da su i sami kazališno obrazovani i da cijene ono što kazalište daje ljudima. Isto tako, odgojitelji trebaju poticati odlaske u kazalište, davati djeci na izbor što žele, razgovarati s njima što će gledati, kako im se sviđelo, glumiti, dočarati, prizivati osjećaje koje su imali tijekom gledanja predstave i boravka u kazalištu. Odgojitelji trebaju biti uzor i roditeljima koje trebaju usmjeravati i poticati da odlaze s djecom u kazalište, da se zalažu i kod stručnog tima za učestaliji odlazak na predstave jer upravo tako (uz ostale segmente razvoja koji se trebaju poticati) djeca će imati cjeloviti razvoj kroz kulturno uzdizanje. Ipak, ovo istraživanje provedeno je u urbanoj sredini, pitanje je kako se odgaja publika u manjim sredinama. Definitivno je u manjim gradovima, selima veća odgovornost odgojitelja je

da djecu motiviraju za kazalište i da kod njih razviju ljubav prema predstavama i kazališnoj umjetnosti općenito.

Autor W. Schenider (2002) govori da je kazalištu za djecu potrebna stalna kontrola kvalitete, školovani glumci, obrazovanje dramaturga. Ono treba glazbu i ples, suradnju s vrtićima i znanost o kazalištu. Kultura za djecu i mlade treba se njegovati i treba biti jednaka kvaliteti kazališta za odrasle jer je kazalište kulturni razvoj (Schneider, 2002).

Kazalište djecu vodi kroz emocije, stvarne ili imaginarne situacije, scenografiju i kostimografiju, zvukove i obuhvaća ostale podražaje. Ono vodi djecu u drugi svijet koji je preslika onoga što su proživjeli ili će se možda s time u životu susresti, ako se ne susretnu s time razvit će stav o raznim temama. Velika je odgovornost na odraslima koji djecu vode u kazalište, ali kasnije ta odgovornost će djecu učiniti sposobnima upućivati druge u kazališni svijet. Kao buduća odgojiteljica i trenutna voditeljica dramskih radionica vidim koliko kazalište djeci pruža i koliko utječe na njihovo razmišljanje i poimanje svijeta koji ih okružuje.

8. POPIS LITERATURE

1. Aćin Thelander, D., Navojec, I., Ristić, I. (2015). *Priručnik za predškolske ustanove- Kako upoznati djecu s kazalištem i kazalište s djecom?*. Beograd: Stanica servis za savremeni ples
2. Alajbeg, J. i Plahutar, A. (2014). Predstava za djecu – odgoj kroz zabavu. *Dijete, vrtić, obitelj*, god. 20, br. 76, str. 9-11., Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/159110> (pristupljeno 3. lipnja 2021.)
3. Batušić, N. (1991). *Uvod u teatrologiju*. Zagreb: Grafički zavod Hrvatske
4. Eluyefa, D. (2017). Children's theatre: A brief pedagogical approach. U. *Arts Praxis*, God. 4, br. 1. str. 79-93. Lincoln: Bishop Grosseteste University. Dostupno na: <https://sites.google.com/nyu.edu/artspraxis/2017/volume-4-issue-1/eluyefa-childrens-theatre> (pristupljeno 15. svibnja 2021.)
5. Futač L. i Gruić, I. (2013). Poučnost i estetika vijednosti u kazalištu za djecu u kontekstu različitosti stavova odgojitelja i kazališnih umjetnika. U: *Književnost i dijete: časopis za dječju književnost i književnost za mlade*. (str. 70-85). Zagreb: DHK
6. Gruić, I., Škuflić Horvat, I. (2016). Tabu teme u književnosti i kazalištu za djecu i mlade. U: B. Jerković, T. Škojo, (ur.) *Umjetnik kao pedagog pred izazovima suvremenog odgoja i obrazovanja* (str. 219-233) Osijek: Sveučilište Josipa Juraja strossmayera u Osijeku. (dostupno online https://bib.irb.hr/datoteka/862903.1_Meunarodni_znanstveni_i_umjetniki_simpozij_Zbornik_radova.pdf)
7. Gruić, I. (2018 a). Što može kazalište? *Kazalište: časopis za kazališnu umjetnost*. god.21, br.75/76., str. 60-67. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/219678> (Pristupljeno: 3. prosinca 2020.)
8. Gruić, I. (2018 b). Poučnost u kazalištu za djecu- nekad i danas: igrokazi Bosiljke Manojlović Zaninović. U: S.Botica, , D. Nikolić, , J. Tomašević, I. Vidović Bolt, (ur.) *Šesti Hrvatski slavistički kongres*. (str. 923-935). Zagreb: Glagoljica
9. Gruić, I. (2017 a). Kazalište za djecu i mlade (uvod u temat). *Kazalište*. God. 20, br. 69/70, str. 30-31. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/184694> (pristupljeno 28. svibnja 2021.)
10. Gruić, I. (2017 b). Dramatizacija i/ili originalni autorski tekst. *Kazalište*, god. 20, br. 69/70, str. 46-53. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/184698> (pristupljeno 6. lipnja 2021.)
11. Gruić, I., (2019). O “umjetnosti sreće”: kič I kazalište za djecu i mlade. *Kazalište*. god. 22, br. 79/80, str. 44-51. Preuzeto s https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=345567 (pristupljeno 3.lipnja 2021.)
12. Iveković, O., (2009). Od kazališne publike do kazališnog događaja. *Kazalište*. god. 12, br. 39/40, str. 46-55., Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/187478> (pristupljeno 2. lipnja 2021.)

13. Kazalištetirena.org. <https://www.tirena.hr/predstave/> (pristupljeno 29. srpnja 2021.)
14. Klein, J. i Schonmann, S. (2009). Theorizing Aesthetic Transactions from Children's Criterial Values in Theatre for Young Audiences. U. *Youth Theatre Journal*. God. 23, br. 1. Washington: American Alliance for Theatre and Education
15. Ladika, Z. (1970). *Dijete i scenska umjetnost*. Zagreb: Školska knjiga
16. Lončar, V. (2008). Kazalište u Hrvatskoj i mladi (1950.-2007.). *Kazalište*. god. 11., br. 33/34. str. 108-125. Preuzeto s https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=277012 (pristupljeno 3. lipnja 2021.)
17. Lončar, V. (2009). Publika u kazalištu za djecu. *Kazalište*. god. 12., br. 39/40. str. 70-77. Preuzeto s https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=276406 (pristupljeno 4. lipnja 2021.)
18. Lukić, D. (2010). *Kazalište u svom okruženju Kazališni identiteti- Kazalište u društvenom, gospodarskom i gledateljskom okruženju*. Zagreb: Leykam international d.o.o.
19. Lupi Alvir, M. (2017). Za koga pišemo? Za koga stvaramo?. *Kazalište*. god. 20, br. 69/70. str. 42-45. Preuzeto s https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=272321 (pristupljeno 25. svibnja 2021.)
20. Mrduljaš, I. (2017). *Odgojna sastavnica glumišta za djecu*. U. R. Javor, (Ur.), *Odgoj kazalištem*. (str. 7-10). Zagreb: Hrvatski centar za dječju knjigu
21. Novak, T. (2018). Tabu teme u kazalištu za djecu i mlade. *Kazalište*, god. 21, br. 73/74, str. 74-91. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/203087>
22. Odmalihnogu.org. <https://odmalihnogu.org/od-malih-nogu-regionalna-platforma-2/#> (pristupljeno: 2. lipnja 2021.)
23. Pećarina, N. (2018). Dijete i kazalište. *Abeceda roditeljstva*. <https://abecedaroditeljstva.com/dijete-i-kazaliste/> (Pristupljeno: 2. lipnja 2021.)
24. Reason, M. (2010). *The Young Audience: Exploring and Enhancing Children's Experiences of Theatre*. Sterling: Trentham Books Limited
25. Ruksak pun kulture.org. <https://min-kulture.gov.hr/aktualno/ruksak-pun-kulture-16272/o-programu/9250> (pristupljeno 29. srpnja 2021.)
26. Schneider, W. (2002). *Kazalište za djecu- aspekti diskusije, utisci iz Europe, modeli za budućnost*. Zagreb: Kazalište Mala scena
27. Schonmann, S. (2006). *Theatre as a Medium for Children and Young People*. Dordrecht: Springer

28. Šimić, I. (2008). O odgovornosti kazališta za djecu, o odgovornosti za kazalište za djecu, o odgovornosti za djecu u kazalištu za djecu. U: *Društvena odgovornost kazališta za djecu i lutkarskog kazališta*. Ur. Kolak-Fabijan, Zrinka. Rijeka: Gradsko kazalište lutaka
29. Što kad predstava ne odgovori na očekivanja djece ili roditelja?.org <https://www.roditelji.hr/obitelj/sto-kad-predstava-ne-odgovori-na-ocekivanja-djece-ili-roditelja/> (pristupljeno 6.lipnja 2021.)
30. *Tabu*. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 3. lipnja. 2021. <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=60129>
31. Taylor D. (2017). *Why do kids need theatre*. The REP. <https://www.orlandorep.com/kids-need-theatre/> (Pristupljeno 3. lipnja 2021.)
32. Tudor, M. (2017). Kazalište kao čuvar djetinjstva. U: G. Ribičić (ur.), *Djetinjstvo i zavičajnost: Jesu li u krizi?* str. 41.-44. Split: Gradska knjižnica Marka Marulić

9. POPIS GRAFIKONA

- Grafikon 4: Dob djece u odgojno-obrazovnoj skupini u kojoj ste odgojitelj
- Grafikon 5: Gdje vaša skupina gleda predstave?
- Grafikon 6: Koliko često vodite skupinu u kazalište?
- Grafikon 4: Zašto vodite skupinu u kazalište? (možete označiti više odgovora)
- Grafikon 5: Što vam je bitno prilikom odabira predstave? (od 1 do 5 označite po važnosti navedene kriterije: 1 - nije mi bitno, a 5 - jako mi je bitno)
- Grafikon 6: Kako odabirete predstavu u vrtiću?
- Grafikon 7: Na koji način djeca sudjeluju u odabiru predstave?
- Grafikon 8: Na koji način saznajete kako su djeca doživjela predstavu (možete odabrati više ponuđenih odgovora)?
- Grafikon 9: Na koje kazališne elemente djeca prilikom interpretacije obraćaju najviše pozornosti? (možete označiti više odgovora)
- Grafikon 10: Trebaju li predstave za djecu biti i edukativnog karaktera ili je dovoljno da je predstava umjetnički vrijedna (glazba, kostimografija, scenografija, kazališni doživljaj općenito)?
- Grafikon 11: Mislite li da u kazalištu za djecu ima mjesta za ozbiljne teme poput bolesti, smrti, razvoda roditelja i sl.?
- Grafikon 12: Kako pripremate djecu za odlazak u kazalište?
- Grafikon 13: Jeste li ikada izašli s predstave jer se djetetu nije svidjela / jer ga je bilo strah nečega što se odvija na sceni i sl.?
- Grafikon 14: Ako ste na prethodno pitanje odgovorili s da, navedite što se dogodilo
- Grafikon 15: Dob djeteta (ako imate više djece vrtićke dobi, molim da za svako dijete zasebno ispunite anketu).
- Grafikon 16: S kime vaše dijete odlazi u kazalište (možete navesti više odgovora)?
- Grafikon 17: Koliko često vaše dijete ide u kazalište?
- Grafikon 18: Zašto vaše dijete ide u kazalište? (možete označiti više odgovora)

- Grafikon 19: Što je vama bitno prilikom odabira predstave? (od 1 do 5 označite po važnosti navedene kriterije, 1 - nije mi bitno, a 5 - jako mi je bitno)
- Grafikon 20: Na koji način dijete sudjeluje u odabiru predstave?
- Grafikon 21: Na koji način saznajete kako je dijete doživjelo predstavu? (možete odabrati više ponuđenih odgovora)
- Grafikon 22: Na koje kazališne elemente dijete prilikom interpretacije obraća najviše pozornosti? (možete označiti više odgovora)
- Grafikon 23: Trebaju li predstave za djecu biti i edukativnog karaktera ili je dovoljno da je predstava umjetnički vrijedna (glazba, kostimografija, scenografija, kazališni doživljaj općenito)?
- Grafikon 24: Mislite li da u kazalištu za djecu ima mjesta za ozbiljne teme poput bolesti, smrti, razvoda roditelja i sl.?
- Grafikon 25: Kako pripremate dijete za odlazak u kazalište?
- Grafikon 26: Jeste li ikada izašli s predstave jer se djetetu nije svidjela / jer ga je bilo strah nečega što se odvija na sceni i sl.?
- Grafikon 27: Ako ste na prethodno pitanje odgovorili s da, opišite što se dogodilo.

10. PRILOZI

10.1. Upitnik

Upitnik je ispitanicima bio predstavljen na sljedeći način:

Poštovani odgojitelji/ roditelji, molim vas da sudjelujete u istraživanju o odgoju kazališne publike vrtičke dobi. Istraživanje je dio završnog rada Mie Husnjak studentice Učiteljskog fakulteta u Sveučilišta u Zagrebu pod mentorstvom dr. sc. Maše Rimac Jurinović. Molim vas da ispunite upitnik, koji sadrži pitanja o vašim stavovima, iskustvima i znanju o odgoju kazališne publike djece vrtičke dobi. Pitanja se odnose na vrijeme prije pandemije uzrokovane koronavirusom (covid-19). Za ispunjavanje ankete potrebno je odvojiti najviše 10 minuta vašeg vremena. Molim vas da odgovarate iskreno. Sudjelovanje u ovom istraživanju je u potpunosti anonimno i dobrovoljno i u bilo kojem trenutku možete odustati od ispunjavanja. Podatci će se analizirati na grupnoj razni, a individualni odgovori neće se objavljivati. Za dodatne informacije i pitanja možete poslati upit na e-mail adresu [REDACTED]. Ispunjeni upitnik smatra se pristankom na sudjelovanje u ovom istraživanju. Unaprijed se zahvaljujem na sudjelovanju i izdvojenom vremenu!

10.2. Istraživačka pitanja korištena u upitniku

Upitnik je sadržavao pitanja koja se odnose na obje skupine ispitanika, ali neka pitanja se razlikuju. Navedena su sva istraživačka pitanja korištena u rezultatima istraživanja.

Dob djece u odgojno-obrazovnoj skupini u kojoj ste odgojitelj *

Označite samo jedan oval.

- 1 do 2 godine
- 2 do 3 godine
- 3 do 4 godine
- 4 do 5 godina
- 5 do 6 godina
- predškolska skupina
- mješovita skupina
- Ostalo: _____

Gdje vaša skupina gleda predstave? *

Označite samo jedan oval.

- vrtić
 kazalište
 kombinirano (kazalište i vrtić)
 Ostalo: _____

Koliko često vodite skupinu u kazalište? *

Označite samo jedan oval.

- 1-2 puta godišnje
 3-5 puta godišnje
 više od 5 puta godišnje

Zašto vodite skupinu u kazalište? (možete označiti više odgovora) *

Odaberite sve točne odgovore.

- zbog zabave
 da nešto nauče o životu (u sigurnim okolnostima)
 jer je kazalište dobro za njih
 da nešto nauče o kazalištu
 zbog cjelovitog razvoja djeteta
 zbog razvoja mašte i kreativnosti

Ostalo: _____

Što vam je bitno prilikom odabira predstave? (od 1 do 5 označite po važnosti navedene kriterije: 1 - nije mi bitno, a 5 - jako mi je bitno) *

Označite samo jedan oval po retku.

	1	2	3	4	5
trajanje	☐	☐	☐	☐	☐
cijena ulaznice	☐	☐	☐	☐	☐
blizina kazališta	☐	☐	☐	☐	☐
tema predstave	☐	☐	☐	☐	☐
postava glumaca	☐	☐	☐	☐	☐
razvojna dob kojoj je predstava namijenjena	☐	☐	☐	☐	☐
trenutni raspored predstava	☐	☐	☐	☐	☐
poznati predložak	☐	☐	☐	☐	☐

Kako odabirete predstavu u vrtiću? *

Odaberite sve točne odgovore.

- u dogovoru s KOLEGICAMA
- u dogovoru sa STRUČNIM TIMOM
- u dogovoru s RODITELJIMA
- u dogovoru s DJECOM
- ovisno o TEMI kojom se bavite

Na koji način djeca sudjeluju u odabiru predstave? *

Na koji način saznajete kako su djeca doživjela predstavu (možete odabrati više ponuđenih odgovora)? *

Odaberite sve točne odgovore.

- razgovorom nakon predstave
- tehnikom crtanja
- dramskopedagoškim tehnikama

Ostalo: _____

Na koje kazališne elemente djeca prilikom interpretacije obraćaju najviše pozornosti? (možete označiti više odgovora) *

Odaberite sve točne odgovore.

- na priču
- na tehnički aspekt predstave (efekti, svjetlo)
- na glazbu
- na kostime i scenografiju
- na jezik
- na scene u kojima se likovi nađu u opasnosti
- na začudne/ čarobne situacije u predstavi (npr. lik koji preleti iznad gledališta)

Trebaju li predstave za djecu biti i edukativnog karaktera ili je dovoljno da je predstava umjetnički vrijedna (glazba, kostimografija, scenografija, kazališni doživljaj općenito)? *

Mislite li da u kazalištu za djecu ima mjesta za ozbiljne teme poput bolesti, smrti, razvoda roditelja i sl.? *

Označite samo jedan oval.

Da

Ne

Ostalo: _____

Kako pripremate djecu za odlazak u kazalište? *

Jeste li ikada izašli s predstave jer se djetetu nije sviđjela / jer ga je bilo strah nečega što se odvija na sceni i sl.? *

Označite samo jedan oval.

Da

Ne

Ako ste na prethodno pitanje odgovorili s da, navedite što se dogodilo

Pitanja koja su imali roditelji, a razlikuju se od pitanja za odgojitelje.

Dob djeteta (ako imate više djece vrtićke dobi, molim da za svako dijete zasebno ispunite anketu). *

Označite samo jedan oval.

- 1 do 2 godine
- 2 do 3 godine
- 3 do 4 godine
- 4 do 5 godina
- 5 do 6 godina
- predškolski uzrast

S kime vaše dijete odlazi u kazalište (možete navesti više odgovora)? *

Odaberite sve točne odgovore.

- s vama (obiteljska aktivnost)
- u sklopu odgojno-obrazovne ustanove (vrtić)
- u sklopu nekog drugog odgojnog programa koji pohađa

Ostalo: _____

11. IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI RADA

Izjavljujem da sam završni rad *Odgoj kazališne publike u dječjem vrtiću* napisala samostalno uz mentorstvo dr. sc. Maše Rimac Jurinović. Svi korišteni izvori navedeni su u popisu literature.

(vlastoručni potpis studenta)

